

Školní vzdělávací program jako profilace mateřské školy

Ilona Staňková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ilona STAŇKOVÁ**
Osobní číslo: **H08199**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Školní vzdělávací program jako profilace mateřské školy**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti předškolní pedagogiky.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu na školách.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BEČVÁŘOVÁ, Z. Současná mateřská škola a její řízení. Vyd.1. Praha : Portál, 2003. 154 s. ISBN 80-7178-537-7.

GRECMANOVÁ, H., et al. Obecná pedagogika II.. Vyd.2 dotisk. Olomouc : Ha-nex, 2002. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.

PEŠTÁLOVÁ, L.; ZELENÁ, J.; VOKÁČ, P. Školský zákon s odborným výkladem. 2.přepracované vydání. Třinec : Resk, 2010. 267 s. ISBN 978-80-90-904324-1-3.

SMOLÍKOVÁ, K., et al. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Vyd.1. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 48 s. ISBN 80-87000-00-5.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eliška Zajitzová, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **25. ledna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **6. května 2011**

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

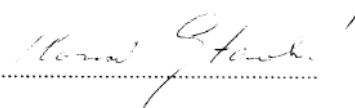
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23. 2. 2014

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, optisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíáke k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku vytváření školního vzdělávacího programu v mateřské škole. Teoretická část se zabývá Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání jako výchozím a závazným dokumentem, specifikuje základní vzdělávací oblasti předškolního vzdělávání. Praktická část se zabývá tvorbou školního vzdělávacího programu z pohledu řídicího pracovníka školy a její součástí je dotazníkové šetření v mateřských školách. Cílem je zmapovat zkušenosti při práci s novými Školními vzdělávacími programy pro předškolní vzdělávání.

Klíčová slova:

Předškolní vzdělávání, kurikulum, rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, profilace školy, klíčové kompetence, evaluace.

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on creating the school training program at nursery school. The theoretical part covers general educational program as a basic and valid document and specifies basic educational fields of a preschool education. Practical part deals with creation of the school educational program from the point of view of school's top management and it contains a questionnaire research among several nursery schools. The aim of this thesis is to identify experiences while working with new school educational programs.

Keywords:

Preschool education, curriculum, general educational program, school training program, school profile, key competence, evaluation.

Motto:

„ Všechno, co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské školce.....“

Robert Fulghum

Poděkování:

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Elišce Zajitzové, Ph.D. za odborné metodické vedení, cenné rady a přínosné připomínky a také za čas, který mi věnovala při konzultacích.

Děkuji všem svým současným i bývalým kolegyním z Mateřské školy ve Fryštáku za trpělivost a za to, že přispěly svými dlouholetými zkušenostmi z praxe ke vzniku této bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	13
1.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ DO ROKU 1989.....	13
1.2 ZMĚNY V DOKUMENTECH OD ROKU 1990 PO SOUČASNOST	15
1.3 SOUČASNÉ VZDĚLÁVACÍ A ALTERNATIVNÍ PROGRAMY	16
2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
2.1 PLATNOST RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	21
2.2 HLAVNÍ PRINCIPY	21
2.3 POJETÍ A CÍLE PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	22
2.3.1 Rámcové cíle	24
2.3.2 Klíčové kompetence.....	24
2.4 VZDĚLÁVACÍ OBSAH A VZDĚLÁVACÍ OBLASTI.....	25
2.5 JAK PRACOVAT S RÁMCOVÝM PROGRAMEM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	26
3 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	27
3.1 KVALITA ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	27
3.2 VÝZNAM PROCESU TVORBY ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	28
3.3 ZÁSADY ZPRACOVÁNÍ ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	29
3.4 OBSAH ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	31
3.4.1 Identifikační údaje o mateřské škole	31
3.4.2 Obecná charakteristika školy	31
3.4.3 Charakteristika vzdělávacího programu	31
3.4.4 Podmínky vzdělávání.....	31
3.4.5 Obsah vzdělávání	32
3.4.6 Řízení mateřské školy.....	32
3.4.7 Spolupráce s rodiči.....	33
3.5 EVALUAČNÍ SYSTÉM V MATEŘSKÉ ŠKOLE	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	37

4.1	CÍL VÝZKUMU	37
4.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
4.3	STANOVENÍ DÍLČÍCH VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	37
4.4	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
4.5	VÝZKUMNÝ VZOREK	40
4.6	VÝZKUMNÁ METODA	40
4.7	ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH DAT	40
5	ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	41
5.1	ZMAPOVAT SITUACI NA MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH PO STRÁNCE PROVOZNÍCH A PROFESNÍCH PODMÍNEK ZAŘÍZENÍ	41
5.2	ZJISTIT, JAK VZNIKALY ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA JEDNOTLIVÝCH ŠKOLÁCH.....	46
5.3	VYHODNOTIT ÚROVEŇ ORIENTACE UČITELEK V OBLASTI ALTERNATIVNÍCH PROGRAMŮ	51
5.4	ZMAPOVAT ÚROVEŇ METODICKÉHO VYBAVENÍ A ORIENTACE UČITELEK V PROBLEMATICE ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	54
5.5	ZJISTIT, ZDA JE ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA ŠKOLÁCH CHÁPÁN JAKO PREZENTACE ŠKOLY NA VĚŘEJNOSTI.....	59
5.6	VYHODNOTIT, JAK NA ŠKOLÁCH PROBÍHÁ EVALUACE A HODNOCENÍ	62
5.7	ZMAPOVAT, JAK SE NOVÉ ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OSVĚDČILY V KAŽDODENNÍ PRAXI.	65
5.8	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	66
ZÁVĚR		68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		69
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		71
SEZNAM TABULEK		72
SEZNAM GRAFŮ.....		74
SEZNAM PŘÍLOH		75

ÚVOD

„*Teorie zůstane pouhou teorií, pokud nepřikročíme k činu*“. J. A. Komenský

Tento výrok známého filozofa a pedagoga má platnost i v dnešní době a v oblasti hledání správné cesty našeho výchovně-vzdělávacího systému platí dvojnásob. I předškolní výchova si po roce 1989 začala hledat vhodné postupy a směry, které by vedly k vytvoření nových vzdělávacích programů. Do této doby se naše mateřské školství prezentovalo docela kvalitním, ale jednotným systémem výchovné práce. Pedagožky v mateřských školách pracovaly podle normativních osnov, plánů a metodik k jednotlivým výchovám. Právě tato jednotnost v některých případech omezovala spontánní aktivitu dítěte a mnohdy dostatečně nereflektovala individuální předpoklady jedince a jeho potřeby.

Dnes je v předškolním vzdělávání uplatňována různorodost školních vzdělávacích programů, které vycházejí z alternativních pedagogických směrů, či přirozených podmínek školy. Upustilo se od propracovaného, ale poněkud jednostranného rozdělování na výchovné složky a důraz je kladen na integrované vzdělávání, které postihuje celou osobnost jedince. Poslání mateřských škol už se nespátřuje jen v tom, aby dobře připravily dítě na vstup do základní školy, ale hlavně v tom, aby dítě bylo vybaveno kompetencemi důležitými pro jeho celý další život. Práce v těchto předškolních zařízeních je nyní tedy svobodnější, zajímavější, ale také náročnější a odpovědnější.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na tvorbu školního vzdělávacího programu jako profilace školy, přičemž pojem „*profilace*“ je zde užíván ve smyslu vývoje a tříbení vlastností konkrétního školního projektu. Jedním z důvodů, proč jsem si vybrala právě toto téma, je skutečnost, že z pohledu sociálního pedagoga ve funkci řídicího pracovníka, vnímám dobře nastavený a vytvořený Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání jako základ pro kvalitní výchovně-vzdělávací práci. Mateřské školy jsou dnes více otevřené vůči společnosti a tvoří si vazby k různým sociálním prostředím, jsou místem, kde se setkávají děti jiných národností, rozdílného věku, ale i různého sociálního či zdravotního znevýhodnění. Proto je důležité vytvořit si vlastní školní program takzvaně na míru, který respektuje konkrétní podmínky školy dané lokalitou a zároveň vytváří předpoklady pro další celoživotní rozvoj dítěte v rámci jeho možností podmíněných prostředím.

V teoretické části se zabývám historií a vývojem předškolní výchovy u nás, jsou zde zmíněny některé výchozí dokumenty a vzdělávací programy. Druhá kapitola je věnována Rámco-

vému programu pro předškolní vzdělávání, jako závaznému státnímu dokumentu. Ve třetí kapitole se pojednává o Školním vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání, který představuje vzdělávací úroveň školní. V praktické části jsem pomocí výzkumu zmapovala situaci na 21 mateřských školách ve Zlínském kraji. Odráží se v ní zkušenosti z tvorby i uskutečňování těchto programů v praxi po dobu čtyř let od jejich zavedení do škol.

Dnešní děti budou muset po celý svůj život čelit změnám ve všech možných oblastech. Proto je prvořadým úkolem všech pedagogů dobře a adekvátně je připravovat na další životní etapy a začít je tedy postupně vybavovat životně důležitými kompetencemi. Samozřejmě, že získávání klíčových kompetencí je proces dlouhodobý a celoživotní, ale právě v předškolním věku začíná a dobrý začátek je na každé cestě velmi důležitý. Pro pedagogy je tato cesta jistě náročnější a vyžaduje plné nasazení, ale pro dítě je daleko přínosnější. A to je směrodatné a mělo by to být ve všech směrech rozhodující.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Z historie vývoje předškolní výchovy je patrné, že tato část naší výchovně-vzdělávací soustavy měla vždy a za všech okolností svoje vlastní cíle. Přestože se vyvíjela pod vlivem celosvětového společenského dění, hledala si vždy vlastní cestu a její historie představuje řadu pokusů o vytvoření vlastního kurikula.

„Kurikulum – může znamenat jak projekt, program či plán záměrného vzdělávacího působení, tak jeho obsahovou náplň a zároveň dosažený výsledek v podobě zkušenosti, kterou jedinec během realizace kurikula získá“ (Smolíková, et al. 2004, s. 47)

Je to tedy pedagogický dokument; program, projekt či plán záměrného vzdělávacího působení, který stanovuje cíle, obsah, podmínky a očekávané výsledky vzdělávání. Může být formulován na úrovni státní, školní apod.; předškolní kurikulum na úrovni státní je u nás formulováno v podobě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání a na úrovni školní je reprezentují Školní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání.

1.1 Předškolní vzdělávání do roku 1989

Prvním učebním a celistvým programem výchovy dítěte v předškolním věku je Komenského *Informatorium školy mateřské*. V něm se objevují jak výchovné cíle- harmonický rozvoj osobnosti, tak vzdělávací obsah- poznatky o společnosti a přírodě a také forma uskutečňování cíle- hra. Vedlejší roli zde hraje fakt, že Komenský nemyslí školou mateřskou institucí, ale uvažuje tak o výchově v mateřské náruči a rodinném kruhu. Mnohé myšlenky platí dodnes i pro moderní předškolní vzdělávací program. Komenský ve svém díle poukazuje na to, že dospělí by měli ve svém vlastním zájmu věnovat svým ratolestem maximální pozornost. Nazývá zde děti nejdražšími klenoty a poklady, ukrytými v kolébce a poukazuje na to, že jsou budoucností národa. Pokud bude jejich výchova založená na porozumění a respektu, bude zárukou dobrého a správného vývoje celé společnosti. Komenský přináší platné argumenty o kvalitní předškolní výchově a tlumočí svůj názor, že v životě člověka vše záleží na dobrém začátku.

Podle Bečvářové (2003) je velmi významnou etapou v tvorbě předškolního kurikula přelom 18. a 19. století, kdy se rozvíjí institucionální výchova. V čele jedné z prvních opatření,

předchůdkyň našich předškolních zařízení, stál v roce 1832 učitel Jan Vlastimír Svoboda, který vytvořil první výchovný program *Školka* pro opatrovnu v Praze Na Hrádku. Představoval propracovaný systém počátečního vzdělávání a kladl důraz na čtení a psaní a mravní výchovu. Tato opatrovna sloužila také jako cvičná škola, jako středisko přípravy budoucích učitelů. V této době vznikaly také české zahrádky a mateřské školy. První česká mateřská škola vznikla v Praze u Svatého Jakuba v roce 1869. Jako zásadní mezník v tvorbě kurikulárních dokumentů je možné považovat ministerský výnos o mateřských školách z roku 1872. Tato směrnice ukládá mateřským školám podporovat a doplňovat rodinnou výchovu, připravovat děti na vstup do školy a rozvíjet je po stránce tělesné, duševní a smyslové. Metody a formy práce v prvních školkách měly bohužel strohý a školský charakter.

Reformní hnutí na počátku 20. století přineslo i do naší země zásadní změny. Lékařka Marie Montessoriová, John Dewey a Ellen Keyová vnesli do výchovy prvky protikladné strohému herbartovskému pojetí. Celá jejich koncepce vycházela z podrobného studia osobitých projevů dítěte. Jak uvádí Šmelová (2004) pro rozvoj předškolní výchovy té doby u nás jsou významné práce Idy Jarníkové *Osnovy mateřské školy*, *Index pomůcek* a zvláště *Výchovný program mateřských škol* z roku 1927. Je to systematické pojednání o předškolní pedagogice z hlediska teoretického i praktického, koncepčního i metodického.

Další období je typické opakovanými neúspěchy ve snaze uzákonit předškolní výchovu jako první článek školské soustavy. Mateřské školy zůstávají i nadále zařízením sociální péče. V poválečném období prudce stoupá počet školek z důvodu zvyšující se zaměstnanosti matek. V roce 1945 vychází první celostátní směrnice *Prozatímní pracovní program pro mateřské školy*. Ten je ještě zpracován pod vlivem reformního hnutí. V dalším období se ve vývoji předškolní výchovy odrazily společenské a politické změny. Mateřské školy byly sice zařazeny do školské soustavy, ale zároveň se začala prosazovat jednotnost a uniformita ve výchově. *Pracovní program pro mateřské školy* z roku 1948 měl ideologicko-výchovný charakter orientovaný ke kolektivismu. V dalším oficiálním dokumentu z roku 1953 *Prozatímní osnovy pro mateřské školy* se poprvé objevuje členění obsahu do výchovných složek.

Podle Opravilové (2001) je další etapa významná tím, že opouští osnovy a postupně je nahrazuje programy. Tyto programy sledují věkové zvláštnosti a jsou rozpracovány pro dvě vývojové skupiny dětí. Pro mateřské školy jsou směrnicí, pro jesle pouhým doporučením. Problémem se ale stalo chápání závaznosti kurikula. Zda je závazné pro učitelku ve smyslu

co dítěti denně nabídnout a připravit, či pro dítě ve smyslu toho, zda má zvládnout všechno co je uvedeno v programu. Sám obsah byl postupně neúnosně předdimenzován. V roce 1978 vychází druhá verze *Programu výchovné práce pro jesle a mateřské školy*, později doplněná dvoudílnou metodikou – *Metodika výchovné práce v předškolních zařízeních, I. – jesle, II. – mateřské školy*.

Poslední *Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy* před společenskými změnami vychází v roce 1984. Je opět strukturovaný podle jednotlivých výchovných složek a podle věku dětí rozpracovaný do úkolů. Obsahuje také nové prvky, které odpovídají psychohygienickým požadavkům dítěte. Více respektuje přirozené a spontánní potřeby a aktivity dětí, uplatňuje individuální přístup, zabývá se otázkou motivace a adaptace. K tomuto programu byly vydávány metodiky k jednotlivým výchovám a pro větší zjednodušení plánování výchovně-vzdělávací práce byly učitelkám nabídnuty tzv. *Časové tematické plány* ve formě tabulek. Nebyly sice závazné, ale staly se univerzálním, všeobecně používaným podkladem výchovné práce a do roku 1989 také ovšem kontrolovaným.

1.2 Změny v dokumentech od roku 1990 po současnost

Společenské změny přinesly samozřejmě reformní snahy v mnoha oblastech. Jednou z nich byla i oblast předškolního vzdělávání. V této době přestaly být jednotnou směrnicí pro výchovnou práci *Časové tematické plány* a rovněž *Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy* (1984). Jednotlivé mateřské školy začínají pracovat podle různých programů, jejichž volba a odpovědnost za plnění už je plně v kompetenci vedení školy. Nastává tedy zásadní změna v předškolní pedagogice, protože tzv. předmětový model začíná být nahrazen modelem osobnostním, který byl koncipován v rámci grantového projektu Ministerstva mládeže a tělovýchovy České republiky. U jeho zrodu v roce 1993 stála doc. PhDr. Eva Opravilová, CSc. Základní charakteristikou tohoto humanistického modelu se stává orientace na dítě a dětství, princip alternativnosti, rozvoj komunikace a spolupráce s rodinou a v neposlední řadě důraz na samostatnost a tvořivou aktivitu jedince. Tento model se následně stal směrodatným východiskem pro veškerý další rozvoj předškolní výchovy u nás. V důsledku si vyžádal postupně také změny v organizaci výchovně-vzdělávacího procesu. Začaly se snižovat počty dětí na třídě, aby mohlo být uplatňováno hledisko individuál-

ního přístupu, režim dne se stal volnější a pružnější, byly zřizovány věkově heterogenní třídy, docházelo k integraci dětí se speciálními potřebami a rodiče se začali spolupodílet na školním programu. Objevuje se sponzorování mateřských škol. Mezi bohatý výčet nadstandardních aktivit se zařadila logopedická péče, výuka cizího jazyka, hudební a výtvarné kroužky, předplavecký výcvik, jóga, sauna nebo cvičení rodičů a dětí. Vzniká tak vlastně konkurenční prostředí, školy se prezentují na veřejnosti a ucházejí se tak o zájem rodičů.

Kvalita poskytovaného předškolního vzdělávání je v tomto období velmi různorodá a jako prevence vzniku nevhodných a nefunkčních programů vyvstává aktuální potřeba existence nového kutikulárního dokumentu, který by zajistil a jasně stanovil základní koncepci vzdělávání. V květnu 2001 byl ukončen proces tvorby *Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání* a následně v roce 2004 je aktualizován. Jeho závaznost byla legislativou zavedena až v roce 2007. (Šmelová, 2004)

Cíl předškolního kurikula, dosud převážně školsky formulovaný, byl v dokumentech nahrazen požadavkem zabezpečit uspokojování přirozených potřeb dítěte a rozvoj jeho osobnosti, ve spolupráci s rodinou a v návaznosti na ni. Každý jedinec má právo na výchovu a vzdělání ve smyslu podpory zdravého tělesného, psychického a sociálního vývoje. Důležitě je také vytváření optimálních podmínek pro jeho individuální osobnostní rozvoj. Předškolní výchova totiž přispívá ke zvýšení sociálně-kulturní úrovně péče o děti a vytváří základní předpoklady jejich pozdějšího vzdělávání“. (Bečvářová, 2003)

Vzhledem k cíli bakalářské práce je Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání věnována celá druhá kapitola práce.

1.3 Současné vzdělávací a alternativní programy

„Alternativní škola“ – obecný termín pokrývající všechny druhy škol (soukromé i státní), které mají jeden podstatný rys: odlišují se od hlavního proudu standardních (běžných, normálních) škol určité vzdělávací soustavy. Odlišnost může spočívat ve specifických obsahu vzdělávání, organizace výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků aj.“ (Průcha, 2003, s. 16)

Alternativní pedagogika vznikala ve dvacátých a třicátých letech 20. století jako odpověď na kritiku tradičního školství 19. století. Tomu bylo vyčítáno, že neuznává dětskou přiroze-

nost a nebere zřetel na osobnost dítěte a jeho zájmy. Nové alternativní školy prosazovaly naopak individualitu jedince, partnerský přístup a soulad se společností a přírodou.

V České republice tyto alternativní pedagogické směry znovu ožívají po roce 1989, po čtyřicetiletém období jednotné školy. K nim vznikají i nové modelové programy, které sice využívají prvky z reformního pedagogického směru, ale zároveň řeší i aktuální společenské problémy. Setkáváme se tedy se školami, zaměřenými na pedagogiku *Marie Montessoriové*, vzniká systém *waldorfských mateřských škol*, objevuje se program *Začít spolu* a také nejnovější domácí české *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Dva poslední programy jsou projekty modelového charakteru a podle jejich vzoru už vznikají konkrétní školní kurikula. Pojem alternativa v předškolním vzdělávání dnes znamená především různost – variabilitu v nabídce vzdělávacích cest. Pro pedagogy a rodiče tak představuje možnost výběru a vlastní volby. Celá řada zařízení využívá ve své praxi pouze některé prvky z těchto pedagogických koncepcí. (Šmelová 2004).

Waldorfské školy

Činnost těchto škol vychází z antroposofie Rudolfa Steinera, který z pozorování světa a člověka postupuje k základům lidské existence a uvědomění si pravé podstaty člověka. Waldorfská škola zahrnuje obvykle školu mateřskou a dvanáctiletou primární a střední školu. Jsou to instituce svobodné, podporující individuální nadání a tvořivý duchovní život. Jsou řízeny učitelskou samosprávou ve spolupráci se sdružením rodičů, učitelů a přátel waldorfského hnutí v daném místě. Podle Bruceové (1996) je cílem stát se školou současnosti a přitom vychovávat pro budoucnost. Při konkretizaci cílů je plně respektováno zmíněné antroposofické pojetí vývojových fází dětí a mládeže. Jedná se o tři sedmileté cykly, za jejichž vývojové mezníky se považuje výměna zubů a dosažení pohlavní zralosti. V prvních sedmi letech života dochází hlavně k fyzickému rozvoji těla dítěte. Hlavním cílem je zajistit dětem šťastné dětství, při kterém nesmí docházet k přetěžování intelektu a drilování. Podstatným prvkem výchovy v tomto období je napodobování, jako svobodný akt dítěte v podnětném prostředí. Dalším důležitým prvkem je základní pocit jistoty, kterou jedinec musí vnímat a v důsledku této jistoty může být aktivní. V současné době je v naší republice celkem 7 mateřských škol a k nim je možné přiřadit také dalších 8 mateřských

škol s třídami uplatňujícími waldorfskou pedagogiku. *Asociace waldorfských mateřských škol* má sídlo ve Waldorfské mateřské škole v Praze 3, Koněvově ulici.

Systém Montessori

Školy tohoto typu se nazývají podle Marie Montessori, italské lékařky a pedagožky. Výchovná práce je založena na principech pedocentrismu a cílem je svobodný přirozený vývoj dítěte. Podle Zelinkové (1997) Montessoriová dospěla k překvapivému zjištění, že dítě se naučí chodit a mluvit skrze svoji vlastní tvořivost, nikoli proto, že ho tomu učí dospělí. Proto vychovatel má zůstat v pozadí a pouze usilovat o to, aby se dítě co nejvíce projevilo a prosadilo, bylo samostatné a hlavně nezávislé. Při výchovném působení se respektuje úcta ke svobodě dítěte a jeho spontánnosti. Přitom svoboda neznamena neřízená živelnost, ale je zde velmi doceňován význam osobnosti, individuální zkušenost a vlastní činnost dítěte. Ústřední heslo montessoriovské pedagogiky mluví za všechno. „Pomoz mi, abych to dokázal sám“. V současné době existuje v naší republice 46 mateřských škol se zaměřením na montessoriovskou pedagogiku. Občanské sdružení *Česká asociace Montessori* sídlí v Praze 10, ulice Dvouletky 409.

Zdravá mateřská škola

Modelový projekt podpory zdraví vznikl v České republice ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví v rámci strategie Národního programu obnovy a podpory zdraví pro ČR. *„Zdravá mateřská škola chce přispívat:*

1. k tvorbě podmínek pro tělesnou, duševní a společenskou pohodu dítěte po dobu jeho pobytu v mateřské škole (podpora současného zdraví);

2. k výchově předškolního dítěte ke zdravému životnímu stylu, jenž je charakterizován

- návyky a dovednostmi zdravého životního stylu

- odolností vůči stresům a zdraví škodícím vlivům, které mohou vést ke zneužití a závislostem (podpora budoucího zdraví)

Oba tyto cíle se vzájemně podmiňují (Havlínová, 1995, s. 17).

Realizování projektu se řídí těmito zásadami: vytváří podmínky pro pohodu a zdraví, vychovává ke zdravému životnímu stylu a opírá se o sociální a odborné partnery, se kterými spolupracuje. (rodina, obec..)

Vzdělávací program Začít spolu

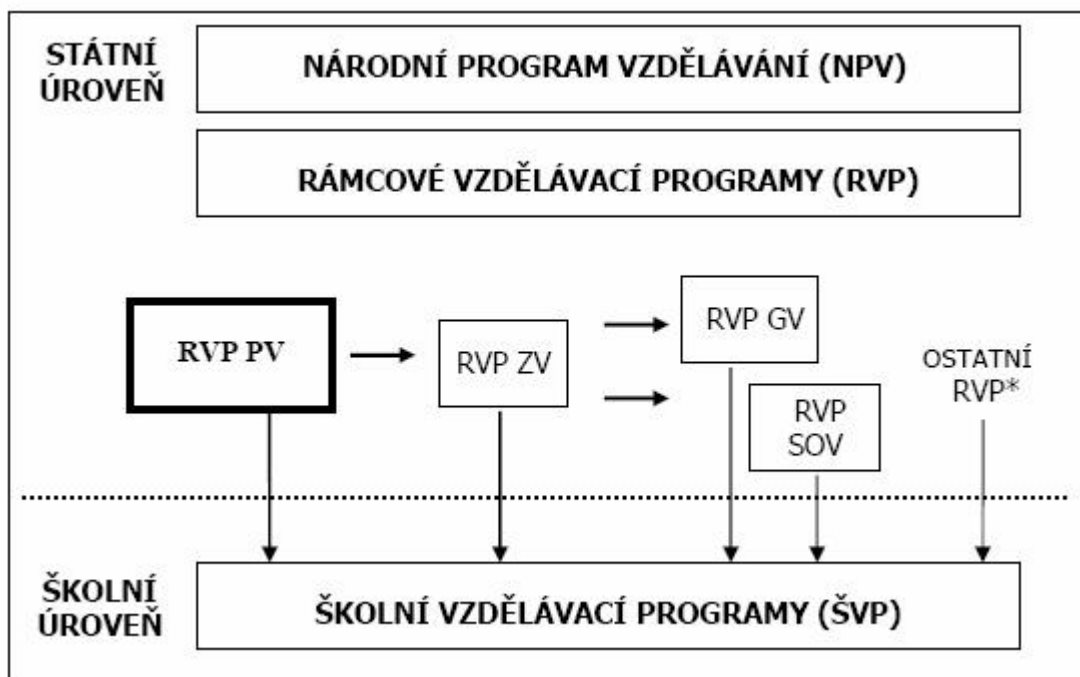
Tento vzdělávací program je u nás realizován od září 1994. Mezi jeho základní principy patří individuální přístup ke každému dítěti, integrované učení pomocí hry, aktivní účast rodiny, organizace činnosti dětí pomocí tzv. center aktivit a v neposlední řadě také profesní a osobnostní růst pedagogů. Osobnostní pedagogika, která je v tomto programu uplatňována vede děti především k odpovědnosti a svobodě. Pedagog je zde sice chápán jako autorita, ale ve smyslu vyzrálé osobnosti, která se stává dítěti pomocníkem a průvodcem na jeho cestě k poznávání. Každé dítě má právo projevit se jako jedinečná osobnost, má právo na to být jiné. Náročnost realizace je postavena na schopnosti pedagogů změnit svůj pohled na dítě a být pro ně partnerem bez tendence manipulovat a direktivně řídit. Podmínkou materiální je podnětné prostředí a uspořádání dětí při jednotlivých činnostech. Přestože se objevují i činnosti řízené, převládají volnější formy práce postavené na pozitivní atmosféře ve skupině a na vzájemné důvěře a dodržování společně stanovených pravidel. (Gardošová, 2003)

2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) tvoří společně s Národním programem vzdělávání (Bílá kniha) z něhož vychází, státní úroveň v systému vzdělávacích dokumentů. Bílá kniha nastiňuje program rozvoje vzdělávání v České republice do roku 2010 a stanovuje počáteční vzdělávání jako celek. Rámcové vzdělávací programy na ni navazují a stanovují rámec pro jednotlivé vzdělávací etapy (předškolní, základní a střední). Vzdělávací dokumenty jsou tedy tvořeny na dvou úrovních a to státních a školních. V předškolním vzdělávání na úrovni školním hovoříme o Školním vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP PV).

Tabulka č. 1: **Systém kurikulárních dokumentů**

Zdroj (Smolíková, et al. 2004, s. 5)

RVP PV je tedy základním pedagogickým dokumentem, přístupným pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost a představuje vzdělanostní základ, na který navazuje další povinné vzdělávání a následující etapy (Šmelová, 2004).

2.1 Platnost Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla jsou platná pouze pro pedagogické činnosti, které probíhají ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. RVP PV určuje společný závazný rámec, je otevřený pro školu, učitele i děti a vytváří tak podmínky, aby si každá škola mohla vytvářet svůj vlastní ŠVP PV (Smolíková, et al. 2004).

2.2 Hlavní principy

RVP PV v souladu s odbornými požadavky současné kurikulární reformy:

- akceptuje přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítá do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání (Smolíková, et al. 2004)

Z tohoto principu vyplývá nutnost a potřeba vzdělanosti pedagogů v oblasti vývojové psychologie a schopnost aplikace jejich poznatků v praxi. Je třeba zohledňovat při práci s konkrétní věkovou skupinou její vývojová specifika a zvláštnosti.

- umožňuje rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb (Smolíková, et al. 2004)

Tento požadavek se týká také specifických vzdělávacích potřeb a vyžaduje kompetenci pedagoga dobře se orientovat v oblasti pedagogické diagnostiky, správně diagnostikovat výchozí situaci každého dítěte a dále sledovat a podporovat jeho individuální rozvoj.

- zaměřuje se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání
- definuje kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet
- zajišťuje srovnatelnou pedagogickou účinnost vzdělávacích programů vytvářených a poskytovaných jednotlivými mateřskými školami (Smolíková, et al. 2004)

Požadavkem vytvářet si vlastní vzdělávací program je na pedagoga, pedagogický sbor a ostatní pracovníky přenesena zodpovědnost za proces vzdělávání, ale i jeho plánování,

vyhodnocování.

- vytváří prostor pro rozvoj různých programů a koncepcí i pro individuální profilaci každé mateřské školy (Smolíková, et al. 2004)

Je očekáván profesionální přístup nejen při vytváření vlastních ŠVP PV, ale také při jejich obhajování a prezentaci na veřejnosti, neboť tyto programy jsou veřejnými dokumenty.

- umožňuje mateřským školám využívat různé formy a metody vzdělávání a přizpůsobovat vzdělávání konkrétním regionálním i místním podmínkám, možnostem a potřebám (Smolíková, et al. 2004)

Základním požadavkem je dobrá znalost všech vhodných a dostupných metod i forem práce, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, vytváření a využívání situací a na principu přirozené nápodoby (prožitkové, kooperativní, situační, a spontánní učení).

- poskytuje rámcová kritéria využitelná pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy (Smolíková, et al. 2004)

2.3 Pojetí a cíle předškolního vzdělávání

Předškolnímu vzdělávání je v Bílé knize věnována velká pozornost, jsou zde jasně deklarovány jeho cíle i podmínky.

Hlavním úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a zajistit tak dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má obohatit denní program dětí v průběhu jeho předškolních let a poskytnout dítěti odbornou péči. Mělo by také usnadňovat jeho další životní a vzdělávací cestu. Na základě dlouhodobého a každodenního styku s dítětem může předškolní vzdělávání plnit i úkol diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Je schopné poskytnout včasnou speciální pedagogickou péči a zlepšovat tak vzdělávací a životní šance jedince. Předškolní vzdělávání neposkytuje stupeň vzdělávání a není ani povinné a podle školského zákona je považováno za službu veřejnou. (Bečvářová, 2010)

RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi:

Na úrovni obecné:

1. Rámcové cíle – vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání.
2. Klíčové kompetence – představují výstupy, dosažitelné v předškolním vzdělávání.

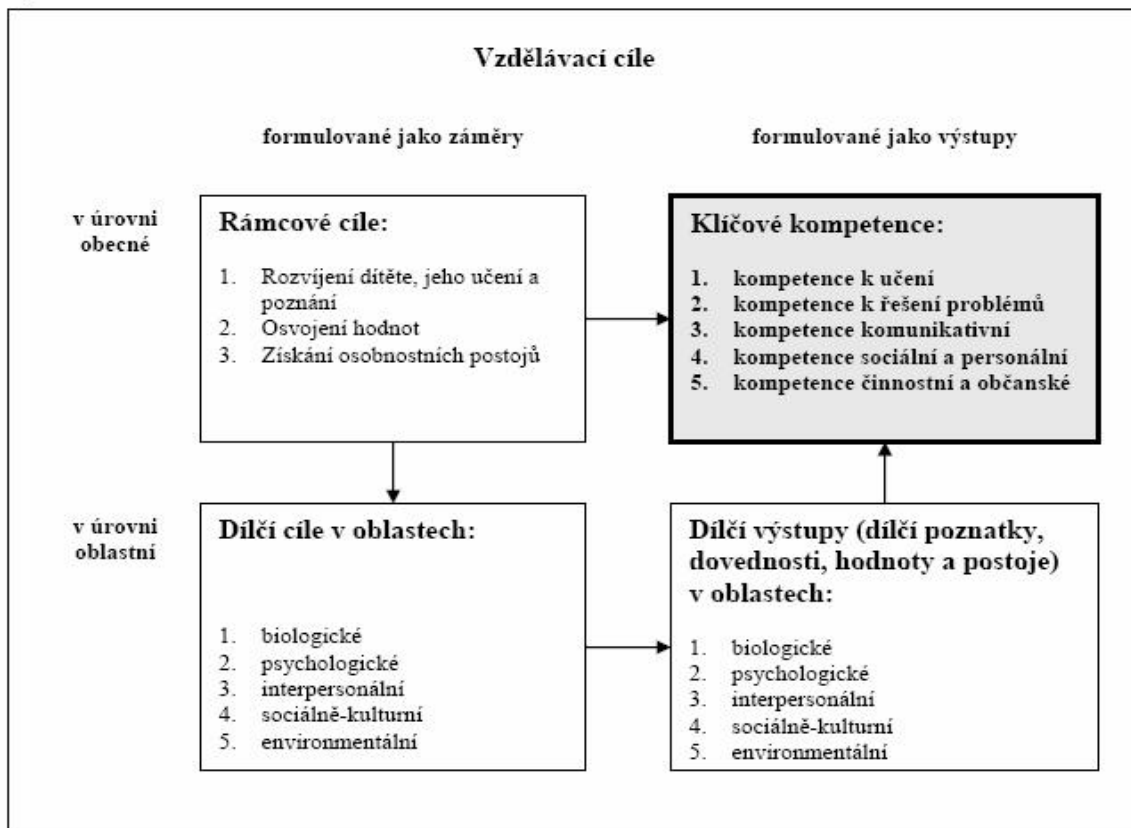
Na úrovni oblastní:

3. Dílčí cíle – vyjadřují konkrétní záměry příslušející určité vzdělávací oblasti.
4. Dílčí výstupy – dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty.

Tabulka č. 2: **Systém cílů v RVP PV**

Zdroj (Smolčková, et al. 2004, s. 10)

Systém vzdělávacích cílů

2.3.1 Rámcové cíle

Rámcové cíle ve svém celku vyjadřují základní směr a orientaci předškolního vzdělávání. Pokud jsou naplňovány, směřuje se k utváření základů klíčových kompetencí. Jestliže vzdělávání obsahuje zároveň oblast poznatků, hodnot a postojů, získává dítě dovednosti mnohostrannější, dokonalejší a prakticky využitelnější. Tyto cíle jsou svým způsobem univerzální, přirozené a všudypřítomné. Jejich znalost a pochopení by mělo být pro pedagoga samozřejmostí a nutností. V počáteční fázi práce s rámcovými cíli je potřebné dobře si ujasnit vzdělávací priority a konkretizovat požadované morální hodnoty. Je třeba si je připomínat nejen při řízených činnostech s dětmi, ale i při stravování, pobytu venku a odpočinku (Svobodová, 2010).

Pedagog na dítě tedy působí ve třech cílových oblastech a to jsou:

- rozvíjení dítěte a jeho schopnosti učení,
- osvojení si základů hodnot, na nichž je založena naše společnost,
- získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící ve svém okolí.

2.3.2 Klíčové kompetence

Jsou obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot (Smolíková, et al. 2004). Tyto kompetence jsou velice široké a předškolní pedagog musí zvládnout dovednost určitou kompetenci konkretizovat do podoby výstupu z konkrétní činnosti. S klíčovými kompetencemi se tedy pracuje spíše jako s celkem, ale v rámci plánování činností si pedagog stanovuje spíše konkrétně sledovaný výstup (dílčí výstup). Klíčové kompetence jsou v RVP PV formulovány tak, že se navzájem podporují a rozvíjením jedné, rozvíjíme i kompetence další (Svobodová, 2010).

Pro etapu předškolního vzdělávání jsou za klíčové kompetence považovány:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální

5. kompetence činnostní a občanské

Úroveň kompetencí, obecně dosažitelná předškolním dítětem, vyjadřuje očekávaný vzdělávací přínos předškolního vzdělávání, tedy to, čím může mateřská škola přispět k výbavě dítěte pro celoživotní učení. (Smolíková, et al. 2004)

2.4 Vzdělávací obsah a vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah v RVP PV je formulován tak, aby odpovídal specifice předškolního vzdělávání, jeho integrované a činnostní povaze. Představuje tak kompaktní, vnitřně propojený celek, kde je učivo formulováno v podobě činností praktických či intelektových. Pojem učivo je tady nahrazen pojmem vzdělávací nabídka.

Jednotlivé vzdělávací oblasti zahrnují dílčí cíle, vzdělávací nabídku a očekávané výstupy. Přitom dílčí cíle vyjadřují to, co by měl pedagog sledovat a u dítěte podporovat. Vzdělávací nabídka je chápána jako prostředek vzdělávání a představuje soubor praktických i intelektových činností. Očekávané výstupy jsou dílčí výstupy vzdělávání a jsou formulovány tak, aby měly charakter způsobilosti.

Vzdělávací obsah je uspořádán do pěti vzdělávacích interakčních oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální. Podle Šmelové (2004) pouze takto vytvořený a koncipovaný vzdělávací obsah vytváří podmínky pro integrované vzdělávání. Dále už si jej pedagogové uspořádají do tzv. tematických celků, ve kterých se prolínají všechny uvedené oblasti a dochází tak k přirozenému rozvoji celé osobnosti dítěte. RVP PV opouští model, který je orientovaný předmětově a je nahrazen modelem osobnostním. Jednotlivé oblasti jsou nazvány:

1. Dítě a jeho tělo (oblast biologická).
2. Dítě a jeho psychika (oblast psychologická).
3. Dítě a ten druhý (oblast interpersonální).
4. Dítě a společnost (oblast sociálně-kulturní).
5. Dítě a svět (oblast enviromentální).

Vzdělávání tedy obsahuje celou osobnost dítěte a tím je zdůrazňován holistický přístup.

Dalším novým pojmem z oblasti vzdělávací nabídky je pojem integrovaný blok. Nese ve svém názvu podstatu proměny předškolního vzdělávání.

„Neodehrává se formou izolovaných výchovných složek ani vzdělávacích oblastí, ale integrovaně, ve vzájemném propojení všech vzdělávacích oblastí. Nabídka činností je provázána tématem, které je dětem blízké, pro ně přirozené a jim užitečné.“ (Bečvářová, 2010, s. 53)

2.5 Jak pracovat s Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání

V současné době má RVP PV už za sebou první inovaci a docela jistě jej mnohé další čekají. Budou to ale pouze úpravy některých formulací, jinak se dá předpokládat, že pokud se nezmění zásadně politika státu, nenastanou ani zásadní změny v přístupu k předškolnímu vzdělávání. (Svobodová, 2010)

Je velmi důležité, aby RVP PV byl v praxi na mateřských školách využíván jako tzv. živý dokument, aby se nestal jen závazným dokumentem, kterým se budeme stereotypně zabývat a bez hlubšího pochopení a porozumění používat při výchovně-vzdělávací činnosti. Přestože to tak mnohým pedagogům při jeho zavedení připadalo, není vůbec dokumentem složitým a neuchopitelným. Pokud se ale pedagog omezí při práci s RVP PV pouze na jeho četbu, provádí tak velmi neefektivní činnost.

Aplikace RVP PV v mateřské škole by měla být záležitostí ředitelky, která působí nejen jako řídicí pracovník, ale také jako odborník na vzdělávání svých pedagogických kolegů a provozních zaměstnanců. (Svobodová, 2010)

RVP PV byl dlouho očekávaným a připravovaným dokumentem, realizuje se na jednotlivých školských zařízeních, které si na jejich základě tvoří své vlastní ŠVP PV.

3 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

ŠVP PV představuje základní pedagogický dokument pro práci školy. Východisko pro jeho zpracování tvoří RVP PV, který vyjadřuje optimální představu o institucionálním vzdělávání, ale poskytuje pouze rámeček těchto pravidel. Vznikal se záměrem poskytnout školám větší autonomii a přitom garantovat určitou kvalitu předškolního vzdělávání. Není to tedy program, podle něhož by bylo možné přímo vést výchovně-vzdělávací práci, ale dokument, podle něž se školy řídí při tvorbě vlastních ŠVP PV. Podle školského zákona¹ má zodpovědnost za vytvoření programu ředitel školy, který jej také vydává. Je to dokument veřejný a přístupný. Ředitel mateřské školy také musí ŠVP PV dle školského zákona projednat se zřizovatelem školy. Měli by s ním být také obeznámeni rodiče dětí, kteří mateřskou školu navštěvují. V některých městech, která mají k dispozici větší počet škol, si rodiče vybírají zařízení pro své dítě právě podle ŠVP PV a jeho zaměření (Svobodová, 2010).

Tvorba konkrétního ŠVP PV není tedy proces jednoduchý a má nesmírnou cenu nejen kvůli samotnému dokumentu, který vznikne, ale právě především kvůli tomuto samotnému procesu. Pokud proběhne týmová spolupráce ve tvořivém a inspirujícím duchu, přinese mateřské škole mnoho dobrého. Je třeba zjistit aktuální situaci školy, ujasnit si, jaký je vůbec význam samotného tvořivého procesu, dále je dobré určit si jednotný směr, jakým se škola vydá a dodržovat správné zásady, které jsou nejen v počáteční fázi velmi důležité. V závěru není možné opomenout možná rizika, která jsou s tvorbou ŠVP PV spojena. Podrobněji se tím budou zabývat následující podkapitoly.

3.1 Kvalita Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

ŠVP PV je zpravidla kvalitním dokumentem a jeho realizace je tedy úspěšnější, pokud se na jeho tvorbě podílí celý kolektiv mateřské školy. V žádném případě by neměl být vytvořen a předložen pedagogům bez možnosti spolupodílet se na vzniku. ŠVP PV by měl být pro pe-

¹ Zákon č.561/2004 Sb.; o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

dagogy společnou oporou, která vede pedagogickou práci školy ve společném duchu. Přitom je velmi důležité, aby byl ponechán dostatek prostoru i dětem. ŠVP PV by měl umožňovat, aby pedagogové v jednotlivých třídách mohli pracovat samostatně a tvořivě, s ohledem na konkrétní charakteristiku třídy, seberealizovat se, uskutečňovat svoje nápady. A děti by měly mít dostatek prostoru k rozvoji své osobnosti a uspokojování individuálních vzdělávacích potřeb (Smolíková, 2006).

Dobrý a kvalitní školní program by měl být otevřeným dokumentem, který v průběhu času a procesu výchovně-vzdělávacích činností, umožní jeho další proměnu a obměnu. To vše na základě dalšího příznivého rozvoje školy a její profilace.

3.2 Význam procesu tvorby Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

Proces tvorby školního programu motivuje všechny pracovníky školy a tato motivace je základním předpokladem kvalitní výchovně-vzdělávací práce. Proto by tedy tvorba ŠVP PV měla být určitě týmovou prací, kdy se projeví i role ředitelky jako dobrého manažera celého týmu. Je také příležitostí ke vzdělávání a rozvoji všech zaměstnanců školy. Učí se při ní také novým dovednostem, které budou potom dále předávat dětem. Ať je to respekt k názoru druhého, naslouchání a vnímání, nebo schopnost přesvědčit ostatní či umění dohodnout se. Přitom se zaměstnanci také více navzájem poznávají, znají svoje silné stránky, což samozřejmě pozitivně ovlivní klima školy. Znalosti jednoho člověka z oboru pedagogiky při diskuzích obohatí všechny ostatní. Zdravá výměna názorů potom může vést k nalezení toho nejlepšího řešení nebo dokonce k probuzení zájmu u toho, kdo již pomalu vyhasíná. (Svobodová, 2010)

Pokud se každý ze zaměstnanců zúčastní svými názory a nápady, konečný produkt je výsledkem dohody a je tedy přijatelný pro všechny. Vezmou si jej tak za svůj a učiní všechno pro jeho správné nastavení a fungování. V tomto procesu objevování je totiž uložený jejich čas, snažení, úvahy, hledání a rozhodování. Konečného výsledku si tedy všichni více váží a více mu také rozumí. A to je velmi důležité.

3.3 Zásady zpracování Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

Samozřejmým východiskem pro zpracování nového školního programu je velmi dobrá znalost RVP PV a také orientace v obecně platných předpisech. Velmi důležité pro dobrou kvalitu školního programu je provedení analýzy celkové dosavadní činnosti školy, hlavně pak vzdělávacích podmínek, průběhu vzdělávání a vzdělávacích výsledků. Jednou z vhodných metod hodnocení je provedení analýzy SWOT, která odhalí a konkrétně formuluje slabé a silné stránky školy, příležitosti i rizika. (Bečvářová, 2010)

Dříve než se ve škole začne tvořit nový školní program, je dobré domluvit si pravidla pro společnou práci. Je důležité znát, kdo bude celý proces řídit, kdo bude zapisovat všechny nové návrhy a nápady, kdo bude zajišťovat proces po stránce metodické a odborné literatury a hlavně, kdo dá dokumentu konečnou podobu a jednotnou verzi, aby mohla reprezentovat školu na veřejnosti.

Důležitým krokem je uvědomit si, jakou cestou se vydat. Zda si škola vytvoří program zcela samostatný, nebo zda bude vycházet z jiných zveřejněných kurikulárních dokumentů, ať už jako celku, nebo využije jen některých prvků. Pokud se bude zaměřovat na tradice, ekologii, zdravý životní styl či sportovní aktivity, to vše by si měl tvůrčí kolektiv ujasnit již v začátku.

V další etapě je vhodné shromáždit pedagogickou literaturu, podklady k dokumentaci školy a pracovní materiály z pedagogické činnosti a projednat společné zásady pedagogické práce a fungování školy vůbec.

Poté je nutné projednat priority vzdělávacích záměrů, uvědomit si, zda ŠVP bude připravován pro období víceleté, nebo jen pro jeden školní rok a vyjasnit si hranice mezi školním a třídními programy.

Je dobré také objektivně zvážit možnosti jednotlivých členů realizačního týmu a rozhodnout, co je uskutečnitelné a co nikoliv.

Než se přikročí k textovému zpracování je třeba sjednotit a zvolit si způsob formulování a ujasnit si rozsah a podobu výsledného dokumentu.

Při tvorbě ŠVP PV třeba mít neustále na paměti argument, že správně nastavený školní i třídní vzdělávací program dokáže odpovědět na tyto základní otázky:

„Proč? Koho? Co? Kdy? Jak? Za jakých podmínek? S jakými očekávanými efekty vzdělávání? Pomocníkem pro vytváření vzdělávacích programů může být schéma navržené Walterovou (1994). Na základě zodpovězení uvedených otázek si vytvoří pedagogové představu o tom, co vše musí při tvorbě vzdělávacího programu respektovat a z čeho vycházet.“ (Šmelová, 2004, s. 127-128)

Tabulka č. 3: Schéma Walterové

Zdroj (Šmelová, 2004, s. 128)

Vzdělávat	Zdroje	Komponenty
PROČ?	Informace o návaznosti stávajícího třídního vzdělávacího programu (uznávané hodnoty, smysl, očekávání, potřeby, hodnoty, perspektivy společenské, skupinové a individuální...).	funkce a cíle
KOHO?	Analyza kolektivu dané třídy (zvláštnosti sociální, věkové, generační, etnické, sexuální...).	charakteristiky učících se
CO?	Soustava tematických celků a jejich rozpracování do tematických částí (poznání, praktické zkušenosti z běžného života, zkušenosti z pracovních činností).	obsah
KDY?	Stanovení přibližné doby plnění jednotlivých tematických částí (v jaké posloupnosti, časovém rozsahu...).	čas
JAK?	Uvedení strategie učení, učební situace, způsoby interakce a komunikace, organizace života ve škole a třídě, mimoškolní činnosti...	metody a postupy
ZA JAKÝCH PODMÍNEK?	Legislativní rámec, řízení, financování, vybavení, klima, učební prostředí, spolupráce školy s komunitou, podpůrné materiály...	organizace
S JAKÝMI OČEKÁVANÝMI EFEKTY?	Stanovení pravidel hodnocení (funkce a kritéria hodnocení, metody a nástroje hodnocení, způsoby sdělování výsledků...)	kontrola a hodnocení

Ve své finální podobě musí každý ŠVP být konzistentní a související celek. Většinou první verze programu bývá verzí pracovní a není konečná. Závěrem je tedy možné konstatovat, že každý ŠVP PV představuje originál a je rozdílný, i když vychází ze stejných kurikulárních dokumentů a metodických zdrojů. Školní program konkrétního vzdělávacího zařízení je tedy do jiného zařízení nepřenositelný a nepoužitelný. Vždy by měl ale vypovídat o určitých společných skutečnostech a vztahovat se ke stejným okruhům informací, které stanovuje školský zákon a konkretizuje RVP PV.

3.4 Obsah Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

RVP PV uvádí, jaké informace musí školní vzdělávací program obsahovat, ale jeho strukturu a názvy jednotlivých částí si volí každý realizační tým sám. Má to být dokument veřejný, stručný, obecný, ale zároveň a to je velmi důležité- pracovní a tedy dostatečně instruktivní. Pro splnění požadavků RVP PV musí úplný ŠVP PV pokrývat určité povinné údaje (Smolíková, et al. 2004; Bečvářová, 2010).

Tyto údaje jsou uvedeny v následujících podkapitolách.

3.4.1 Identifikační údaje o mateřské škole

Tato kapitola poskytne čtenáři základní údaje jako je název a adresa sídla školy, kontakt, internetové stránky, e-mailová adresa, zřizovatel školy, jméno ředitele, právní formu organizace, typ školy, kapacitu, počty provozních a pedagogických pracovníků, provozní doba zařízení apod.

3.4.2 Obecná charakteristika školy

Zde se uvádí to, co je pro školu důležité, je to určitá prezentace zařízení, vypovídá něco o lokalitě, v níž se škola nachází, charakteru budovy, školní zahrady, velikosti školy, technickém stavu budovy, školním stravování apod.

3.4.3 Charakteristika vzdělávacího programu

Je to klíčová část programu, protože uvádí hlavní záměry školy do budoucna, vlastně takovou vizi a filozofii školy. Objevuje se zde i konkrétní zaměření školy.

3.4.4 Podmínky vzdělávání

Tady jde v podstatě o popis aktuální úrovně kvality konkrétních vzdělávacích podmínek. To znamená, že by se tu měly objevovat všechny podmínky školy (věcné vybavení, psychosociální podmínky, životospráva, organizační zajištění chodu zařízení, personální zajištění, spoluúčast rodičů, řízení mateřské školy).

3.4.5 Obsah vzdělávání

Tuto část ŠVP PV mají tvořit integrované bloky, charakterizované z hlediska činností a cílů, přičemž jejich rozsah a rozpracování je libovolné. Vzdělávací obsah má svojí nabídkou činností a příležitostí zahrnovat všech pět oblastí z RVP PV. Nejdůležitější je, uvědomit si, že integrovaný blok jde napříč všemi těmito vzdělávacími oblastmi, neizoluje je, naopak je propojuje- *integruje*.

Musí vytvářet kompaktní celek, dětem srozumitelný a blízký svým zaměřením. Vzdělávací obsah samozřejmě souvisí i s vizí a filozofií školy, měl by být propojený i s ostatními částmi ŠVP PV.

Při tvorbě školních programů mohou předškolní zařízení využívat i jiných zveřejněných programů, ale přestože přijmou nějaký modelový či alternativní program za svůj, musí dodržovat základní pravidla a zásady, které jsou dané RVP PV.

3.4.6 Řízení mateřské školy

Organizační řád a směrnice vymezují jednoznačně jasná pravidla a kompetence všech zaměstnanců školy. Na prvním místě je samozřejmě týmová práce, vzájemná spolupráce a velký důraz je kladen na respektování profesních odlišností. Jedině takto je možné vytvořit prostředí důvěry, otevřenosti a přátelství. Je velmi důležité, aby řídící pracovník školy dal prostor pro spoluúčast při řízení všem zaměstnancům. Názory a myšlenky mohou prezentovat všichni bez rozdílu profesního zařazení, všichni mají spolurozhodující hlas, všichni se podílejí na dění v mateřské škole, přičemž hlavním kritériem je vždy spokojenost a prospěch dětí, nikoliv zaměstnanců. (Svobodová, 2010)

Také tvorba ŠVP by měla být výsledkem celého týmu školy, i když někdy to bývá velmi těžko realizovatelné vzhledem k neangažovanosti provozních zaměstnanců. To už je potom otázka profesních dovedností ředitelky, jak dokáže tyto pracovníky motivovat a vést. Dalším důležitým hlediskem v procesu řízení mateřské školy je tzv. informační systém. Zvláště u větších zařízeních je někdy obtížné vytvořit funkční informační mechanismus. Je určitě prospěšné častěji realizovat krátké operativní schůzky a neodkládat řešení problémů na příští naplánovanou poradou. Ředitelka školy také průběžně vyhodnocuje práci všech zaměstnanců, pozitivně hodnotí i drobné dílčí úspěchy a tím přispívá k dobrému klimatu v zařízení. Pokud si všichni pracovníci uvědomí, že o tom, jak se děti v mateřské škole cítí, rozhoduje

do značné míry i úroveň mezilidských vztahů na pracovišti, tak má ředitelka školy základ k dobré týmové spolupráci v zařízení.

3.4.7 Spolupráce s rodiči

RVP PV ve svých vzdělávacích podmínkách také přesně definuje ideální stav spolupráce mateřské školy s rodiči. Z praxe vyplývá, že jenom otevřená a taktní spolupráce ze strany školy je prospěšná pro obě strany. Finanční či brigádnická pomoc se jeví jako nepostačující. Rodiče by měli být nejen pravidelně a přitažlivou formou informováni, ale také nenásilně vtahováni do činností školy, jako je plánování vzdělávacího obsahu, uskutečňování nabídky vlastním přičiněním a zapojením podle svých možností (Šmelová, 2004).

Právě společně strávené chvíle při různých tvořivých dílnách a akcích třídy či školy, vedou k odstranění počáteční nedůvěry vůči škole či zaměstnancům. Zvyšuje se také prestiž samotného zařízení a v neposlední řadě i často diskutovaného učitelského povolání.

3.5 Evaluační systém v mateřské škole

Školní vzdělávací program má kromě roviny plánovací, které bývá věnována největší pozornost, také rovinu realizační a evaluační. Všechny by měly být navzájem propojené a podporovat se, čehož se dá dosáhnout, pokud se ve všech těchto rovinách upustí od formalismu. Největší problém s formálním a nefunkčním uchopením měla v začátcích zavedení RVP PV do praxe právě oblast evaluační.

„Evaluace – proces průběžného vyhodnocování procesu vzdělávání (vzdělávacích činností, situací, podmínek) a jeho výsledků, který je realizován systematicky pravidelně a jehož výsledky jsou v praxi smysluplně využívány; evaluace probíhá na úrovni školy nebo na úrovni třídy; evaluace může být vnější i vnitřní“ (Smolíková, et al., 2004, s. 46).

Každá škola má svůj specifický vzdělávací program a tedy i hodnocení bude probíhat na každém zařízení jiným způsobem. Nezbytnost plošného zavedení hodnocení do školní praxe potvrzuje školský zákon. Ten stanovuje provádění vlastního hodnocení školy jako povinnost. Mateřské školy mají za úkol hodnotit:

1. svůj ŠVP PV
2. veškeré podmínky vzdělávání (materiální, životospráva, organizační podmínky, psychosociální, spolupráce s rodiči a dalšími partnery, řízení školy včetně kvality personální práce a dalšího vzdělávání pedagogů)
3. průběh vzdělávání
4. výsledky vzdělávání

Na závěr autoevaluačního období je škola povinna vypracovat vlastní hodnocení. Rozsah tohoto hodnocení není žádným předpisem stanoven a zprávu o průběhu a výsledcích provedeného hodnocení musí škola vyhotovit podle vyhlášky² do konce října následujícího roku. Autoevaluace školy je už dnes především otázkou profesionálního přístupu ke vzdělávání (Smolíková, 2008).

„Autoevaluace školy – systematické posuzování a vyhodnocování procesu vzdělávání a jeho výsledků realizované účastníky vzdělávacího procesu; výsledky slouží jako zpětná vazba pro zkvalitnění činnosti školy“ (Smolíková, et al., 2004, s. 46).

Mateřská škola, pro niž je závazný RVP PV, by měla mít vypracovaný svůj evaluační systém, který obsahuje co, koho, kdy a jakým způsobem je třeba hodnotit. Bývá vypracován většinou na období dvou let. V praxi je ale většinou realizováno více evaluačních procesů, než tento plán vyžaduje a vykazuje.

„Pedagogická evaluace – ve vědecké terminologii má evaluace obecný význam hodnocení. V pedagogice znamená zjišťování, porovnávání a vysvětlování dat charakterizujících stav, kvalitu, efektivnost vzdělávací soustavy“ (Průcha, 2003, s. 155).

Snad každý pedagog po skončení své práce cítí potřebu zhodnotit uplynulý den a nemusí to být vždy v písemné podobě. Je to svým způsobem také pedagogická evaluace. Důležitější, než samotný písemný dokument, je v tomto případě vyvodit si ze svého hodnocení správný závěr a postup v dalším pedagogickém působení. Je také rozdíl mezi začínajícím a zkušeným pedagogem. Začínající učitel se často lépe orientuje v písemné formě hodnotícího pro-

² Vyhláška č. 15/2005, § 8 odst. (1), § 9

cesu. Pedagogická evaluace se dá považovat za disciplínu, která nám pomáhá zjistit, zda svoji pedagogickou práci vykonáváme dobře. Ukazuje nám možnosti dalšího zlepšení a není možné ji vnímat pouze jako formulář, který je nastavený k vyplnění. Pojem evaluace je i v oficiálních dokumentech ekvivalentně zastoupen českým pojmem hodnocení, vyhodnocování. (Svobodová, 2010)

V praxi často dochází k tomu, že na mateřských školách se hodnotí pouze a především rozumová úroveň dětí z hlediska jejich připravenosti na vstup do základní školy. Někdy se tedy zapomíná sledovat, jak se vyvíjí pro život velmi důležitá schopnost a tou je být šťastný, rozhodovat o sobě, radovat se z obyčejných věcí. Další významnou položkou je aktivita dítěte, schopnost empatie, prosociálního citění. O takových kvalitách nejlépe vypovídají běžné i nenadále situace života mateřské školy či třídy, kterou dítě navštěvuje.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Praktická část bakalářské práce navazuje na předchozí část teoretickou.

Výzkum byl realizován metodou standardního kvantitativního dotazníkového šetření.

„Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů, resp. jejich míru (stupeň). Hlavním cílem výzkumníka v kvantitativním výzkumu je třídění údajů a vysvětlení příčin existence nebo změn jevů.“ (Gavora, 2000, s 31- 32)

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat situaci kolem tvorby Školních vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání a monitorovat zkušenosti z oblasti uplatňování těchto programů dále v praxi.

4.2 Výzkumný problém

„Deskriptivní výzkumný problém zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu. Při takovém výzkumu se obvykle používá jako výzkumná metoda pozorování, škálování, dotazník nebo interview. Deskriptivní problém může být i diagnosticko-vyhodnocovací“. (Gavora, 2000, s. 26-27)

Předškolní zařízení v našem státě pracují podle vlastních Školních vzdělávacích programů pro předškolní vzdělávání již nejméně čtyři roky. V souvislosti s tím vyvstávají otázky, zda se uplatňování tohoto závazného programu neděje na školách pouze formálně, zda se školy chopily příležitosti prezentovat se a využít svých vzdělávacích programů ke zvýšení prestiže a dobrého klimatu školy, zda se prohloubila spolupráce s rodičovskou veřejností a jak se nový Rámcový vzdělávací program promítá do oblasti řízení mateřské školy.

4.3 Stanovení dílčích výzkumných cílů

Cíl výzkumu byl rozčleněn do podoby dílčích cílů. Následující dílčí cíle byly stanoveny v souvislosti se strukturou sestaveného dotazníku. Každý jednotlivý dílčí výzkumný cíl (Ní-

že jako DC1- 7) se vztahuje ke konkrétní zkoumané oblasti, která je dotazována v anonymním dotazníku. Ke každé této oblasti přináleží tři až čtyři otázky dotazníku.

DC1: Zmapovat situaci na mateřských školách po stránce profesních a provozních podmínek zařízení.

Jaké je věkové složení učitelek?

Kolik let praxe v oboru předškolní pedagogiky mají za sebou?

Jakého nejvyššího vzdělání dosáhly?

Jak velká jsou předškolní zařízení, ve kterých pracují?

DC2: Zjistit, jak vznikaly ŠVP PV na jednotlivých školách.

Kdo převážně se podílel na vzniku aktuálního ŠVP PV?

Z jakých materiálů se při jeho tvorbě vycházelo?

Využívají předškolní zařízení svých specifických podmínek k profilaci školy, odlišují se od sebe navzájem svými programy?

DC3: Vyhodnotit úroveň orientace učitelek v oblasti alternativních programů.

Jaké alternativní vzdělávací programy či projekty pedagožky znají?

Zajímají se o propojení jednotlivých programů?

Jaký je jejich názor na alternativní mateřské školy?

DC4: Zmapovat úroveň metodického vybavení, orientace učitelek v problematice ŠVP PV.

Jak dostatečná byla nabídka vzdělávacích seminářů v souvislosti se zaváděním RVP PV do praxe?

Jaká byla účast a úroveň těchto vzdělávacích seminářů?

Jaké bylo následné využití a přínos pro praxi?

DC5: Zjistit, zda je ŠVP PV na školách chápán jako prezentace školy na veřejnosti.

Na jaké úrovni je praktikována spolupráce s rodiči?

Podílejí se rodiče zásadním způsobem na přípravě výchovně-vzdělávací činnosti?

Jak se na jednotlivých školách projevuje spolupráce s rodiči v oblasti mimoškolních aktivit?

DC6: Vyhodnotit, jak probíhá na školách evaluace a hodnocení.

Probíhají konzultace s rodiči o individuálních vzdělávacích úspěších dětí?

Probíhá autoevaluace jen formálně nebo je přínosem?

Přibývá administrativních činností?

DC7: Zmapovat, jak se nové ŠVP PV osvědčily v každodenní praxi.

Jaké nejčastější připomínky v souvislosti s těmito programy se objevují ze strany ředitelek a učitelek předškolních zařízení?

4.4 Výzkumné otázky

VO1: Jaká je situace na mateřských školách po stránce profesních a provozních podmínek?

VO2: Jakým způsobem vznikaly ŠVP PV na jednotlivých školách?

VO3: Jaké je úroveň orientace učitelek v oblasti alternativních vzdělávacích programů?

VO4: Jaké je metodické vybavení a odborná úroveň pedagožek předškolních zařízení?

VO5: Jaká je prezentace mateřských škol na veřejnosti?

VO6: Jakým způsobem probíhá hodnocení a evaluace výchovně- vzdělávací činnosti?

VO7: Jakým způsobem se nové ŠVP PV osvědčily v praxi?

4.5 Výzkumný vzorek

„Kvantitativní výzkum se snaží vybírat zkoumané osoby tak, aby co nejlépe reprezentovaly jistou populaci. Nejlepší výběr je náhodný (losování), protože odpovídá požadavkům matematické teorie pravděpodobnosti.“ (Gavora, 2000, s. 32)

Do výzkumného vzorku byly zahrnuty pedagogické pracovnice předškolních zařízení ve Zlínském kraji. K sestavení výběrového souboru jsem použila metodu náhodného výběru formou losování. Celkem jsem oslovila 120 respondentů. Návratnost dotazníků byla 85 %, zpracovávala jsem tedy celkem 102 dotazníků. Dotazování probíhalo v době od 15. prosince 2010 do 30. ledna 2011.

4.6 Výzkumná metoda

Výzkumná metoda byla realizována formou dotazníkového šetření.

„Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně. Data získaná dotazníkem mají vždy jen podmíněnou platnost a vyžadují vždy velmi obezřetnou interpretaci, abychom odlišili objektivní zjištění od subjektivních soudů. Nespornou výhodou dotazníku na druhé straně je, že umožňuje poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů.“ (Chráška. 2007, s. 163 - 164)

Výzkumným nástrojem je anonymní dotazník, který je sestaven z dvaceti pěti otázek, z nichž je celkem osmnáct otázek uzavřených, čtyři polouzavřené a tři položky jsou otevřené.

4.7 Zpracování získaných dat

Sběr dat probíhal na 21 předškolních zařízeních Zlínského kraje. Některé zvolené mateřské školy jsem osobně navštívila. Na ostatní školy byl dotazník rozeslán elektronickou formou. Data získaná z vyplněných dotazníků jsem zpracovala osobně a to čárkovací metodou. V návaznosti na tuto metodu jsem vytvořila tabulky četnosti a zobrazila také grafy. Získaná data z vyplněných dotazníků jsou interpretována v kapitole páté.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT

V této části práce jsou vyhodnocovány jednotlivé otázky z dotazníkového šetření. Ke každé otázce přísluší tabulka, ve které je vyjádřena četnost odpovědí a také procentuální podíl, který se odrazí v následném grafu, pokud je u výzkumné otázky připojen. Každá otázka je ještě stručně vyhodnocena písemným komentářem. Následující jednotlivé podkapitoly se tedy zaměřují na jednotlivé dílčí cíle a korespondují s nimi. V těchto podkapitolách jsou vyhodnocovány položky dotazníku, které směřují k naplnění daného dílčího cíle a shrnutí a odpovědi na výzkumné otázky jsou uvedeny v podkapitole 5.8.

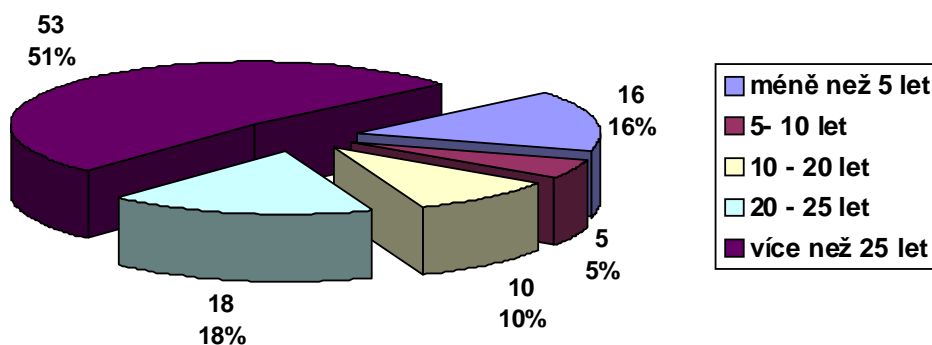
5.1 Zmapovat situaci na mateřských školách po stránce provozních a profesních podmínek zařízení

Tato podkapitola se zabývá profesním složením pracovních kolektivů mateřských škol, odbornou kvalifikací učitelek i provozními podmínkami těchto zařízení.

Tabulka č. 4: Kolik let pracujete v předškolním zařízení?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
méně než 5 let	16	16
5-10 let	5	5
10-20 let	10	10
20-25 let	18	18
25 let a více	53	51
celkem	102	100

Graf č. 1: Délka praxe

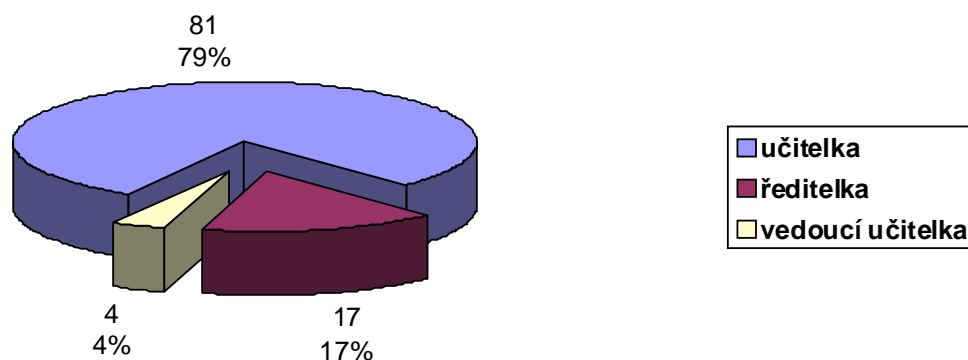

Komentář č. 1:

První položkou dotazníku je statistický údaj, který byl zvolen pro přehled odpracovaných let pedagogických pracovníků v mateřských školách. Z této položky je patrné, že nejvíce zastoupenou skupinou jsou učitelky, které mají praxi 25 let a více. Absolventky středních pedagogických škol nastupují přímo do praxe jen v malé míře. Většinou pokračují ve studiu na vysokých školách a to často v jiném oboru než je předškolní pedagogika.

Tabulka č. 5: Jaké je Vaše pracovní zařazení?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
učitelka	81	79
ředitelka	17	17
vedoucí učitelka	4	4
celkem	102	100

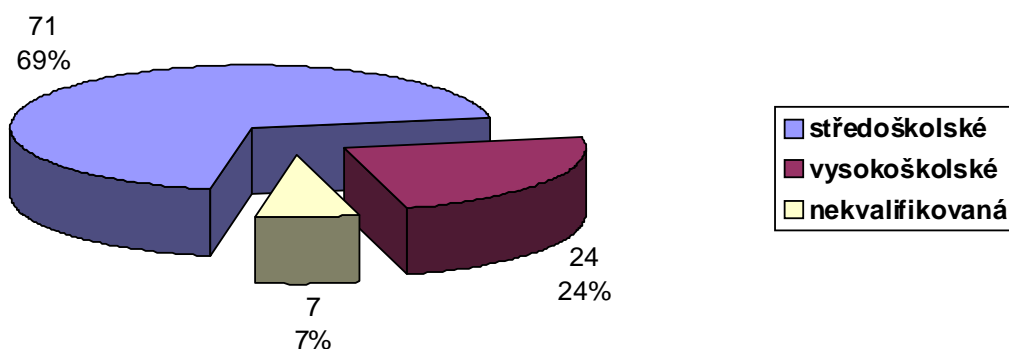
Graf č. 2: Pracovní zařazení**Komentář č. 2:**

Dotazníky vyplnilo celkem 81 učitelek, 17 ředitelek a 4 vedoucí učitelky. Celkem bylo osloveno 21 mateřských škol a je tedy patrné, že výzkumu se zúčastnily všechny oslovené ředitelky a vedoucí učitelky .

Tabulka č. 6: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oboru?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
středoškolské	71	69
vysokoškolské	24	24
nekvalifikovaná	7	7
celkem	102	100

Graf č. 3: Dosažené vzdělání v oboru

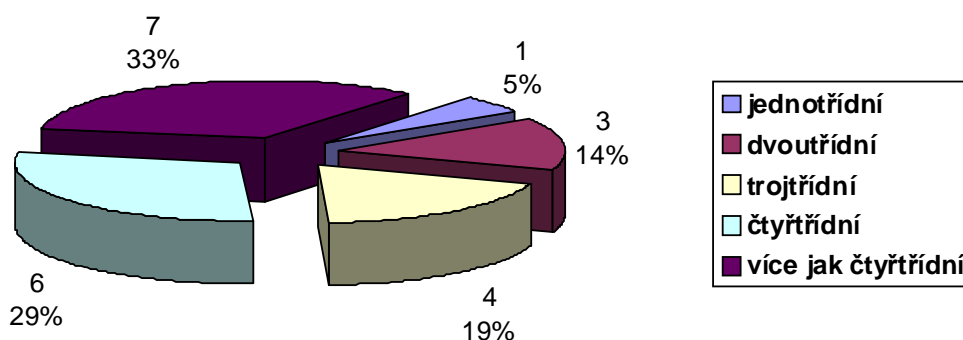
Komentář č. 3:

Z tabulky i grafu je patrné, že více než polovina dotazovaných učitelek má středoškolské vzdělání, 24% dotázaných si doplnilo svoje vzdělání na vysokoškolské a v mateřských školách pracují také nekvalifikované síly, což je docela překvapivé zjištění. Zároveň je z dotazníkového šetření zřejmé, že většina ředitelek mateřských škol nemá vysokoškolské vzdělání. Je to dáno také tím, že k výkonu jejich funkce postačuje pouze tzv. funkční studium.

Tabulka č. 7: Mateřská škola, ve které pracujete, je zařízení?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
jednotřídní	1	5
dvoutřídní	3	14
trojtřídní	4	19
čtyřtřídní	6	29
více jak čtyřtřídní	7	33
Celkem	21	100

Graf č. 4: Velikost předškolního zařízení

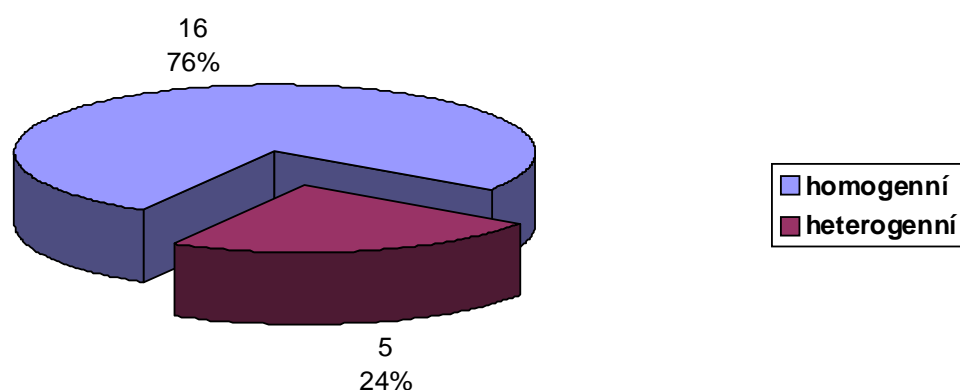
Komentář č. 4:

Počet tříd je nejenom statistickým údajem, ale navazuje na další položku, ve které se specifikuje rozdělení dětí do těchto tříd. Jednotřídní MŠ se vyskytují jen ojediněle, což se dá pochopit vzhledem k vysokým počtům dětí předškolního věku a velké naplněnosti zařízení v celostátním měřítku. Zařízení s menší kapacitou dětí bývají také často součástí základní školy a nejsou samostatnou organizací. Je současným trendem spíše mateřské školy rozšiřovat než rušit, jako tomu bylo před několika lety. Důvodem je samozřejmě stoupající počet předškolních dětí a také politika státu, která umožňuje i matkám, pobírajícím rodičovský příspěvek, umístit svoje dítě do mateřské školy.

Tabulka č. 8: Ve Vašem zařízení upřednostňujete rozdělení do tříd nebo skupin

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
věkově heterogenních	5	24
věkově homogenních	16	76
celkem	21	100

Graf č. 5: Rozdělení dětí do tříd nebo skupin

Komentář č. 5:

Většina dotázaných mateřských škol ve svých třídách preferuje homogenní prostředí, přitom jednou z doporučených podmínek kurikula jsou právě věkově smíšené třídy, které zabezpečují přirozenější podmínky pro úspěšnou socializaci a adaptaci. V některých více třídních zařízeních, ale praktikují homogenní třídy pouze u věkově nejstarších dětí, s ohledem na přípravu pro vstup do základní školy. V navštívených mateřských školách učitelky uvedly, že se po prodělané zkušenosti opět vrátily k původnímu rozdělení dětí dle věku. Věkově smíšené třídy se vyskytují samozřejmě v malých mateřských školách, jimž menší počet dětí ani jiné rozdělení neumožňuje. Naopak školy s velkou kapacitou se spíše zaměřují na rozdělení dle věku dětí, tedy na homogenní věkové rozčlenění.

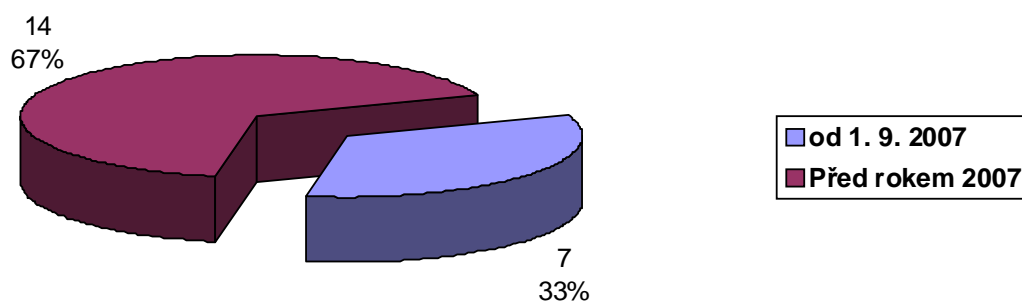
5.2 Zjistit, jak vznikaly Školní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání na jednotlivých školách

Tato podkapitola se zabývá vznikem ŠVP PV na jednotlivých mateřských školách. Mapuje dobu vzniku, dokumenty, z nichž se vycházelo, specifické prvky jednotlivých předškolních zařízení.

Tabulka č. 9: Ve kterém roce začala Vaše mateřská škola pracovat podle vlastního Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
od 1. 9. 2007	7	33
již před rokem 2007	14	67
celkem	21	100

Graf č. 6 : Od kterého roku má škola vzdělávací program

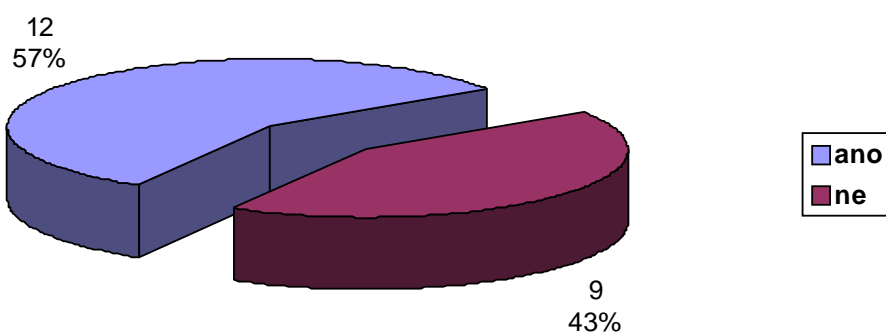
Komentář č. 6:

Od 1. 9. 2007 se stal závazným RVP PV a všechna předškolní zařízení musela začít pracovat podle svého vlastního ŠVP PV. Jak se z dotazníkového šetření ukázalo, většina mateřských škol plnila svůj školní vzdělávací program již před tímto termínem. Dvě z oslovených zařízení byly dokonce uvedeny jako pilotní školy nového kurikula.

Tabulka č. 10: Obsahuje Váš Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání nějaké specifické prvky, kterými se odlišuje?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	12	57
ne	9	43
celkem	21	100

Graf č. 7: Specifické prvky vzdělávacího programu

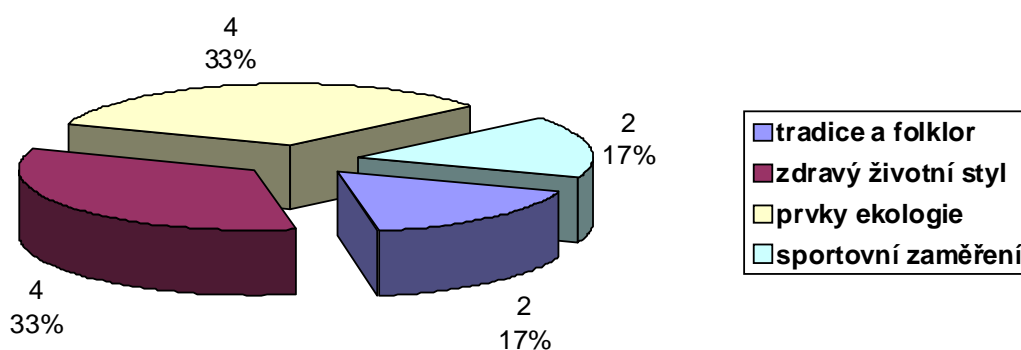
Komentář č. 7:

Z tabulky je zřejmé, že více jak polovina oslovených mateřských škol, celkem 12 z 21, uplatňuje ve svých školních programech nějaké specifické prvky nebo je speciálně zaměřena. Další dotazníková otázka tedy navazuje.

Tabulka č. 11: Pokud jste zvolili možnost ano, uveďte, jaké prvky máte na mysli

Otázka byla otevřená, nejčastěji byly uváděny tyto možnosti:

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
tradice a folklor	2	17
zdravý životní styl	4	33
prvky ekologie	4	33
sportovní zaměření	2	17
celkem	12	100

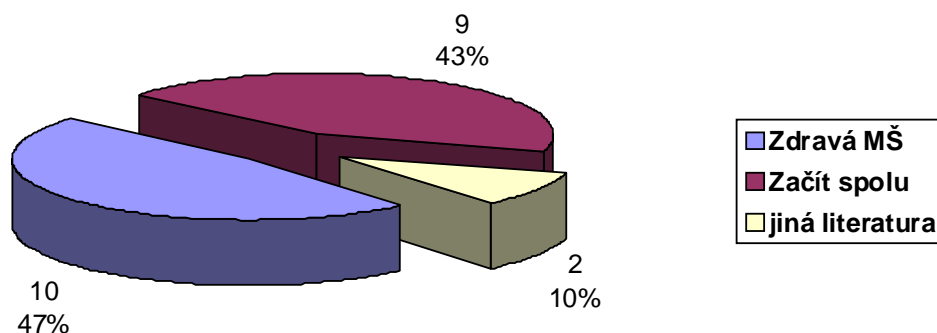
Graf č. 8: Konkrétní zaměření specifických prvků programu**Komentář č. 8:**

V porovnání s minulými lety, kdy všechny mateřské školy pracovaly podle jednotného univerzálního vzdělávacího programu, je variabilita jednotlivých školních programů jistě zajímavá. Rámcový program vešel v platnost teprve před 4 lety a spousta předškolních zařízení teprve hledá svoji cestu. V poměrně velkém zastoupení jsou prvky z oblasti ekologie, při čemž některé pedagogické pracovnice absolvují v současné době vzdělávání koordinátorek ekologických programů EVVO na mateřských školách v rámci programu Evropské unie.

Tabulka č. 12: Z kterých dokumentů jste vycházeli při tvorbě Vašeho Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání? (uvedeno i více odpovědí)

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
závazný RVP PV	21	100
program Zdravá mateřská ško-	10	47
program Začít spolu	9	43
jiná literatura	2	10
celkem	21	100

Graf č. 9: Dokumenty k tvorbě školního programu

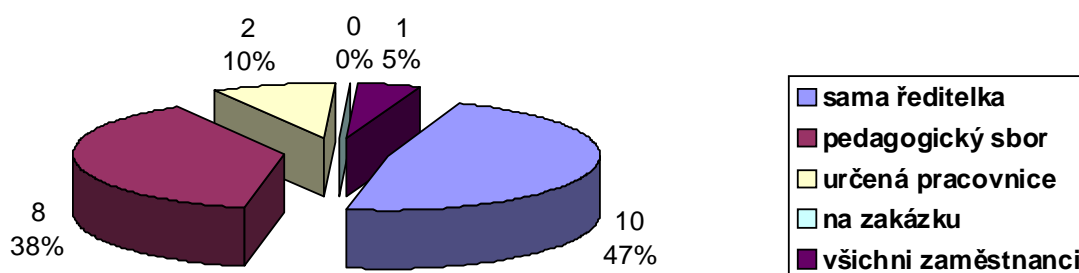
Komentář č. 8:

Všechny oslovené mateřské školy vycházely při tvorbě svého ŠVP ze závazného Rámcového programu pro předškolní vzdělávání. K tomu ale respondetky uvedly ještě další zdroje, které při zpracovávání prostudovaly a použily. Předškolní zařízení tedy vycházejí z RVP PV a tvoří si svůj vlastní bez typického alternativního zaměření. Jedna z oslovených škol pracuje zcela podle programu Zdravá MŠ a podílí se na výzkumu a vývoji tohoto kurikula, další zařadily do svého ŠVP PV prvky programu Začít spolu. Mezi jinou literaturu, která byla v dotaznících uvedena, se dá počítat Kafomet- katalog forem a metod práce pro mateřské školy a Barevné kamínky- pomůcka pro realizaci Rámcového vzdělávacího programu.

Tabulka č. 13: Jak vznikl Váš současný školní vzdělávací program?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
vytvořila jej převážně ředitelka sa-	10	47
podílel se celý pedagogický sbor	8	38
vypracovala jej určená pracovnice	2	10
byl zadán a vypracován na zakázku	0	0
všichni zaměstnanci MŠ bez rozdílu	1	5
celkem	21	100

Graf č. 10: Jak vznikl současný školní vzdělávací program

Komentář č. 10:

Jak je patrné z grafu i tabulky, ve většině předškolních zařízení vypracovala ŠVP PV převážně sama ředitelka. Je ale jistě pozitivní, že na 38% dotazovaných mateřských škol, se na vzniku školního programu podílel celý pedagogický sbor. Jednou ze základních podmínek dobrého a funkčního ŠVP PV je, aby se na jeho tvorbě podíleli všichni zaměstnanci školy (alespoň pedagogičtí). V předškolním zařízení, které pracuje podle projektu Zdravá mateřská škola, vznikl ŠVP ve spolupráci všech zaměstnanců školy, což je jistě stav ideální, ale bohužel v praxi velmi často nerealizovatelný.

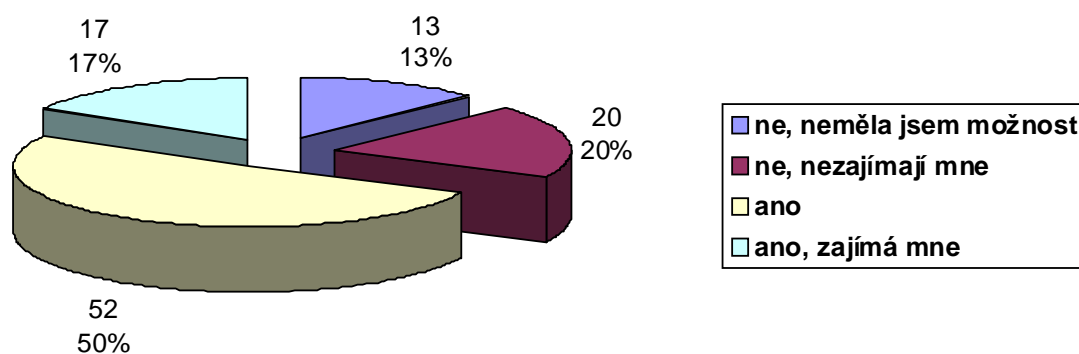
5.3 Vyhodnotit úroveň orientace učitelek v oblasti alternativních programů

Tato podkapitola se zabývá úrovní znalostí pedagogických pracovník v oblasti různých modelových a alternativních programů.

Tabulka č. 14: Seznámila jste se s některými alternativními programy či projekty?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ne, neměla jsem možnost	13	13
ne, nezajímají mne	20	20
ano	52	50
ano, zajímá mne	17	17
celkem	102	100

Graf č. 11: Obeznamenost učitelek s alternativními programy

Komentář č. 11:

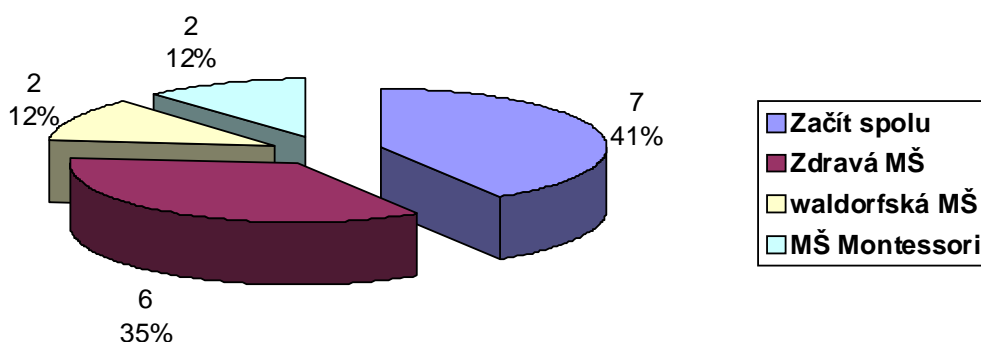
Více jak polovina dotázaných učitelek mateřských škol uvedla, že se seznámila s některým z alternativních programů, 17% jmenovalo konkrétně o jaký program šlo. Celkem tedy 67% dotazovaných pedagogických pracovník studovalo i další kurikula kromě závazného RVP PV. Všechny respondentky, které uvedly možnost ne, nezajímají mne, byly z kategorie pedagogických pracovník, jež jsou v praxi 25 let a více.

Tabulka č. 15: Pokud jste zvolila možnost ano, zajímá mne, uveďte jaké a proč

Otázka byla otevřená, nejčastěji se objevovaly tyto odpovědi:

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
program Začít spolu	7	41
program Zdravá MŠ	6	35
program walsdorfské MŠ	2	12
program MŠ Montessori	2	12
celkem	17	100

Graf č. 12: Alternativní programy a projekty

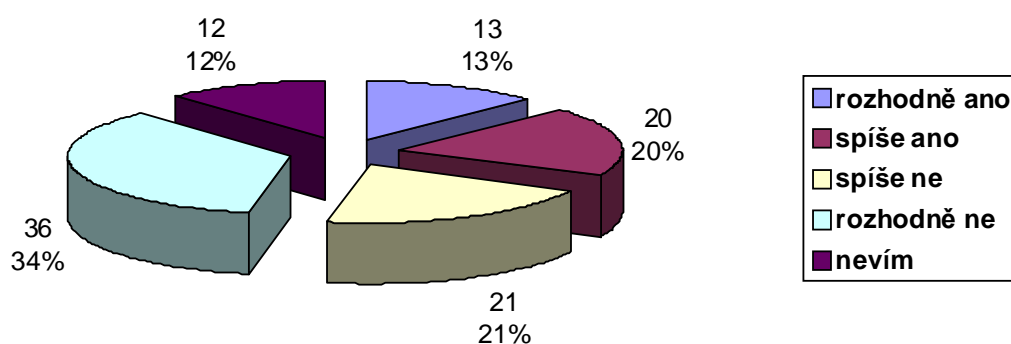
Komentář č. 12:

Mezi konkrétními příklady je ve 8 případech uveden program Začít spolu a v 6 případech je to kurikulum Zdravé mateřské školy. Ve dvou dotaznících se objevilo také seznámení se s programem MŠ Waldorfských či Montessori. Jako důvod zájmu uváděly respondetky větší možnost individuálního přístupu, zásadu „respektovat a být respektován“, v programu Začít spolu je zaujala organizace předškolního vzdělávání formou „činnostních center aktivit“ a Zdravá mateřská škola evokuje samozřejmě zdravý životní styl a větší spolupráci s rodinou.

Tabulka č. 16: Zaujala by Vás nabídka pracovat v některé z alternativních mateřských škol?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
rozhodně ano	13	13
spíše ano	20	20
spíše ne	21	21
rozhodně ne	36	34
nevím	12	12
celkem	102	100

Graf č. 13: Zájem pracovat v alternativní MŠ

Komentář č. 13:

Názory na spoluúčast na alternativním vzdělávání jsou celkem rovnoměrně rozptýleny. Možnosti spíše ne a spíše ano jsou téměř shodné, poměrně velké bylo i zastoupení kategorie nevím. Respondentky, které v předchozí položce uvedly, že žádný program neznají, tak pravděpodobně volily tuto možnost. Je jistě zajímavé, že respondentky, které zvolily možnost rozhodně ne, opět spadaly do kategorie 20- 25 let praxe a více.

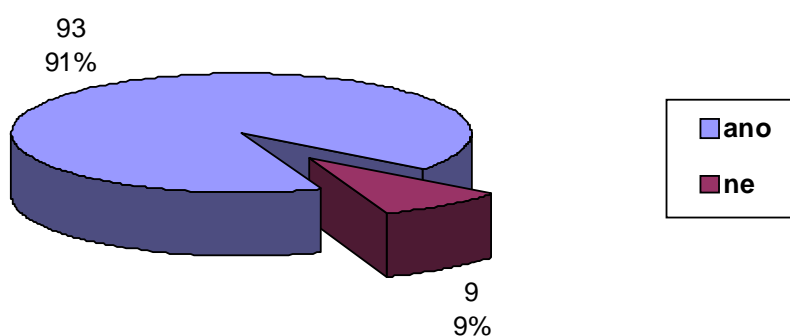
5.4 Zmapovat úroveň metodického vybavení a orientace učitelek v problematice Školního vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání

Tato podkapitola se zabývá dalším vzděláváním pedagogických pracovníků a účastí na seminářích, které se konaly v souvislosti se zaváděním RVP PV do praxe. Analyzuje prospěšnost a užitečnost těchto seminářů a jejich využití v další pedagogické praxi.

Tabulka č. 17: Absolvovala jste v rámci zavádění Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání do praxe některý ze seminářů?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano	93	91
ne	9	9
celkem	102	100

Graf č. 14: Účast na seminářích

Komentář č. 14

Velké procento dotazovaných zvolilo možnost ano a zúčastnilo se nabízených seminářů, jejichž variabilita a nabídka byla v době zavádění RVP PV do praxe poměrně široká. Pouze v devíti případech respondenty zvolily možnost ne.

Tabulka č. 18: Pokud jste zvolila možnost ne, uveďte důvod

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
nezaujala mne žádná z nabídek	0	0
seminář by nebyl přínosný pro moji praxi	0	0
neměla jsem příležitost seznámit se nabídkou	3	33
omezuje nás nedostatek financí na vzdělávání	0	0
máme na MŠ dostatek materiálů a metodických opor	0	0
jiný důvod	6	67
celkem	9	100

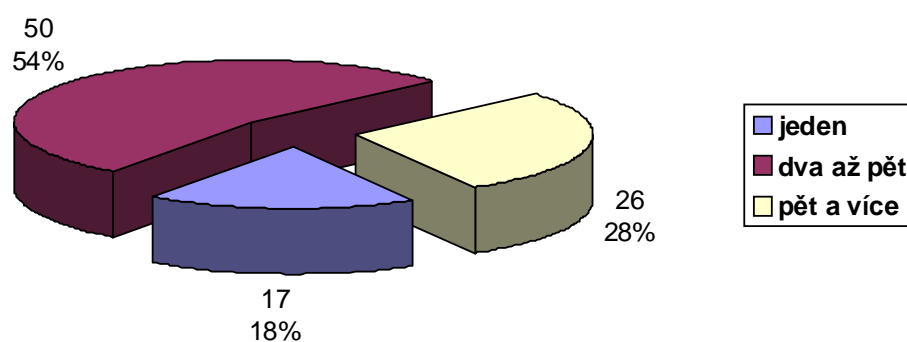
Komentář č. 15:

Pokud zvolily respondentky možnost neúčasti na vzdělávacích seminářích, nikdy to nebylo kvůli jejich nedostačujícímu zájmu či nízké motivaci. Jak je patrné z tabulky četnosti, bylo to většinou z jiných důvodů- studium a časová vytíženost, nebo pracují v předškolním zařízení teprve krátce a neměly možnost seznámit se s nabídkou vzdělávacích seminářů.

Tabulka č. 19: Pokud jste se zúčastnila některých vzdělávacích seminářů, kolik jich bylo?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
jeden	17	18
dva až pět	50	54
pět a více	26	28
celkem	93	100

Graf č. 15: Četnost absolvovaných vzdělávacích seminářů

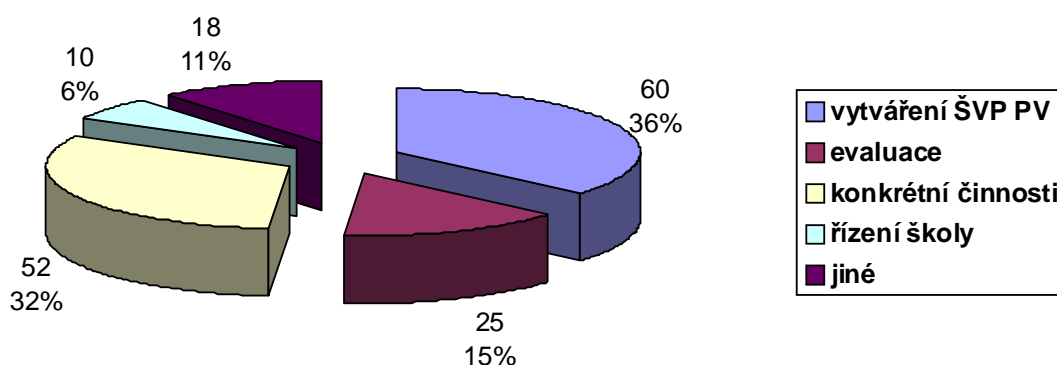
Komentář č. 16:

Z grafu i tabulky je patrné, že vzdělávací semináře, které probíhaly v souvislosti se zaváděním RVP PV do praxe ve Zlínském kraji, byly využívány ve velké míře.

Tabulka č. 20: Tyto semináře, které jste absolvovala, se týkaly oblastí (uvedeno i více odpovědí)

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
vytváření ŠVP se zaměřením na realizaci kompetencí ve vzdělávacích oblastech	60	36
oblast evaluace	25	15
konkrétní zaměření podle činnosti	52	32
oblast řízení školy	10	6
jiné	18	11
celkem	165	100

Graf č. 16: Kategorie absolvovaných seminářů

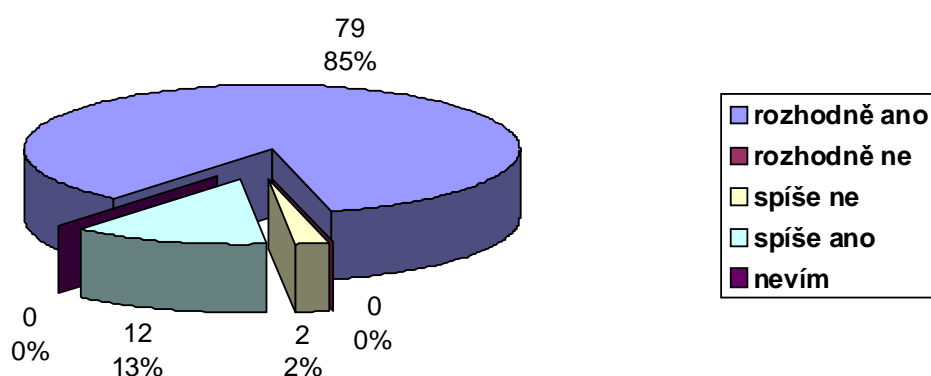
Komentář č. 17:

Z přehledu výše uvedené tabulky i grafu, je patrné, že nejvíce se respondetky zajímaly o semináře zaměřené na tvorbu ŠVP PV a na získávání kompetencí pomocí konkrétních činností v oblasti výtvarné, hudební, tělesné, dramatické výchovy apod. Téměř polovina dotazovaných ředitelky absolvovala seminář z oblasti řízení školy. Evaluace a hodnocení školy se zúčastnilo 15% respondentek a v kategorii jiné, byla uváděna diagnostika předškolního dítěte, odklady povinné školní docházky a také seminář o syndromu vyhoření pedagogů.

Tabulka č. 21: Dají se s odstupem času zhodnotit jako přínosné pro Vaši práci?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
rozhodně ano	79	85
spíše ano	12	13
spíše ne	2	2
rozhodně ne	0	0
nevím	0	0
celkem	93	100

Graf č. 17: Využití seminářů v praxi

Komentář č. 18:

Jak je z uvedené tabulky i grafu jasně patrné, velké procento respondentek uvedlo nesporné využití vzdělávacích seminářů v další praxi a tím potvrdilo přínos a význam dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků i v budoucnosti.

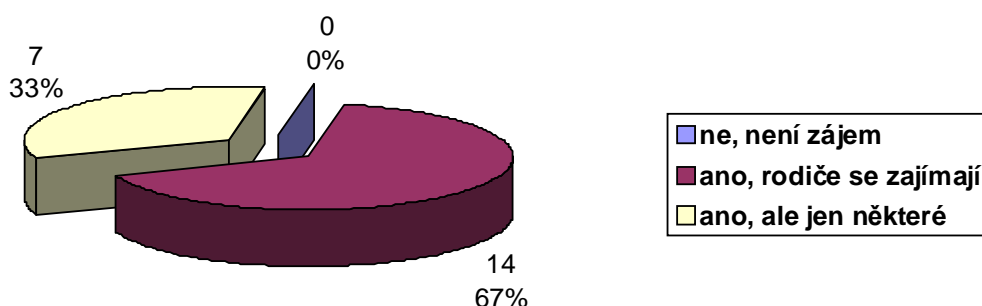
5.5 Zjistit, zda je Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání na školách chápán jako prezentace školy na veřejnosti

Tato podkapitola se zabývá spoluprací mateřských škol s rodičovskou veřejností, zkoumá spolupráci v oblasti hodnocení výsledků vzdělávání, mimoškolních aktivit a akcí.

Tabulka č. 22: Zveřejňujete ve Vašem zařízení pro rodiče Třídní vzdělávací plán, metodické opory a projekty?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ne, není zájem ze strany rodičů	0	0
ano, rodiče se zajímají	14	67
ano, ale jen některé	7	33
celkem	21	100

Graf č. 18: Zveřejňování metodických opor pro rodiče

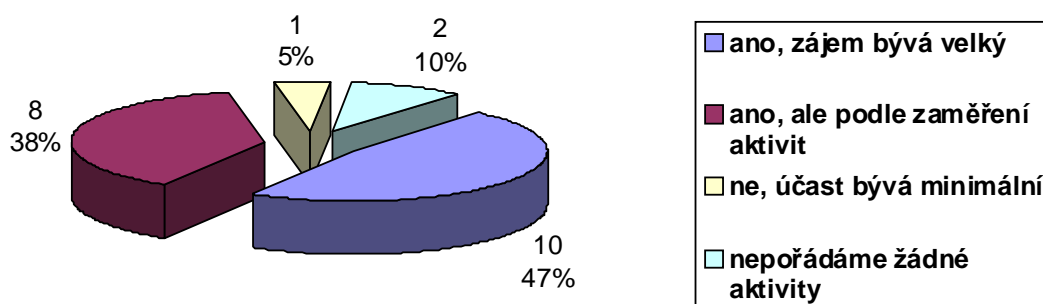
Komentář č. 19:

Z tohoto grafu i tabulky jasně a jednoznačně vyplývá fakt, že neexistuje ani jedno předškolní zařízení, kde by učitelky pro rodiče nezveřejňovaly metodický materiál, vzdělávací program a projekty. Spolupráce s rodiči začíná být součástí všech ŠVP PV a mělo by být tedy samozřejmostí, že učitelky budou s rodiči spolupracovat i v oblasti nabídky vzdělávacího programu.

Tabulka č. 23: Podílejí se rodiče na společných akcích třídy či školy svojí účastí, nebo osobním angažováním při realizaci těchto aktivit?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano, zájem bývá vždy velký	10	47
ano, ale podle zaměření aktivity	8	38
ne, účast bývá minimální	1	5
nepořádáme žádné společné aktivity	2	10
celkem	21	100

Graf č. 19: Společná účast rodičů na akcích

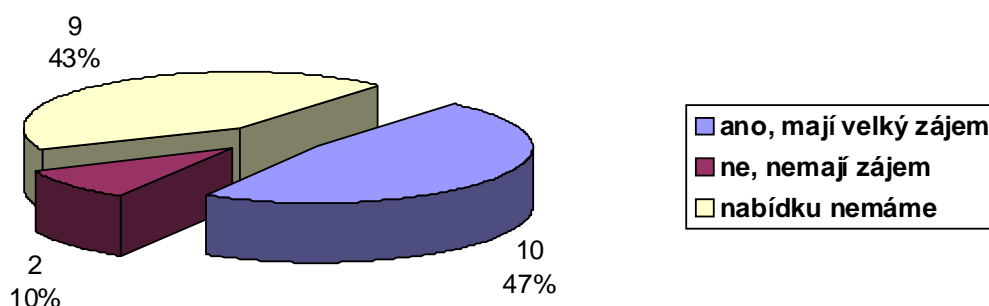
Komentář č. 20:

Velké procento dotazovaných mateřských škol nabízí pestrou škálu společných činností a příležitostí k setkávání rodičů s ostatními rodiči, dětmi i učitelkami v rámci rozličných mimoškolních aktivit, ať už jsou to různá společná tvoření, sportovní odpoledne, karnevaly apod. Tato neformální setkávání jistě přispívají k dobrému klimatu školy a jsou zárukou navázání spolupráce a důvěry mezi rodiči a školou. Přesto se opět najdou zařízení, která tyto aktivity neprovozují a je jistě zajímavé, že nejvíce aktivní jsou mateřské školy na vesnicích.

Tabulka č. 24: Požadují rodiče ve Vašem zařízení mimoškolní aktivity ve formě kroužků?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano, mají velký zájem	10	47
ne, nemají zájem	2	10
nemohu posoudit, nabídku nemá-	9	43
celkem	21	100

Graf č. 20: Zájem rodičů o nabídku kroužků

Komentář č. 21:

Nabídka zájmových kroužků v mateřských školách je téma velmi diskutované a jak vyplynulo z dotazníkového šetření, počet zařízení, kde tyto kroužky podporují a počet zařízení bez těchto aktivit je téměř vyvážený. V jednom dotazníku mě velmi zaujal argument ředitelky školy, která uvedla, že nabídku kroužků nemají, jelikož dětem nabízejí v rámci svého ŠVP PV dostatek tvořivých i pohybových činností, které zajišťují odborně erudované učitelky, čímž nabídku naprosto pokryjí v dopoledních činnostech školy. Jisté je, že rodiče v dnešní době kroužky hodně vyhledávají, chtějí pro své potomky jen to nejlepší, ale často dochází k přetěžování dětí a je zde i riziko, že dítě bude zmíněnou aktivitu časem brát jako povinnost a pozbude motivaci.

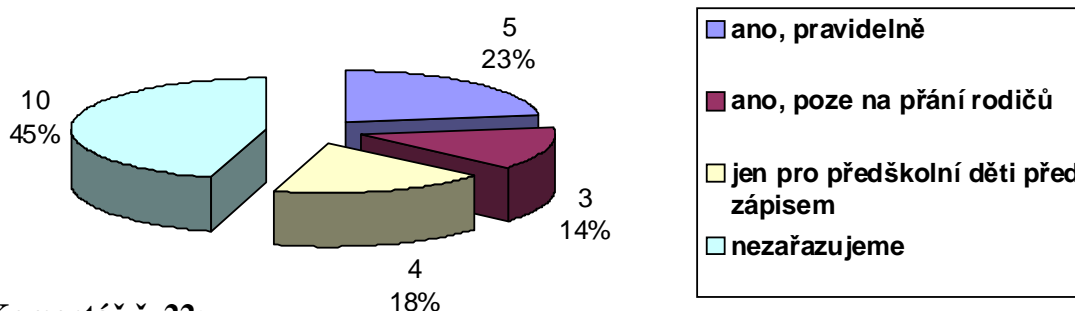
5.6 Vyhodnotit, jak na školách probíhá evaluace a hodnocení

Tato podkapitola se zabývá oblastí evaluačního procesu na mateřských školách, zkoumá její funkčnost a formálnost.

Tabulka č. 25: V rámci evaluačních činností zařazujete pravidelné konzultace pro rodiče?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
ano, pravidelně	5	23
ano, ale pouze na přání rodičů	3	14
jen pro předškolní děti v době zápisu	4	18
nezařazujeme	10	45
celkem	21	100

Graf č. 21: Realizace konzultací s rodiči

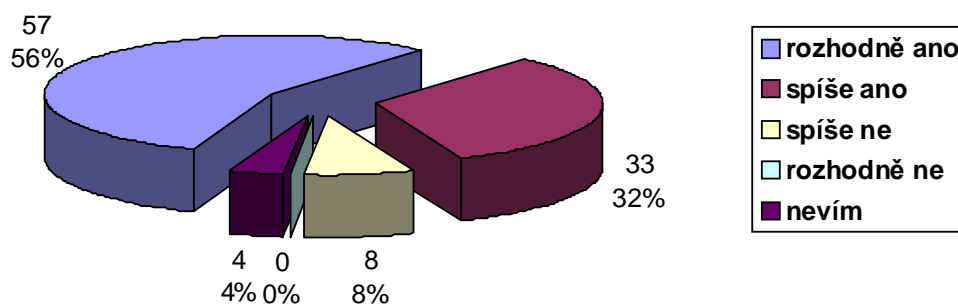
Komentář č. 22:

Jak vyplývá z dotazníkového šetření je tato oblast spolupráce s rodiči stále ještě v začátcích. Na některých mateřských školách konzultace s rodiči vůbec neprovádějí, nebo jen u předškolních dětí v době zápisu do základní školy. Přitom tím nejsou myšlena každodenní setkávání s rodiči na šatně s krátkým pohovorem, ale opravdu odborně vedené konzultace učitelů v neformálním prostředí. Je jisté, že školy, kde se tyto konzultace uskutečňují a provádějí, přispívají nejen ke spolupráci s rodiči, ale hlavně zvyšují prestiž učitelského povolání. A to je v dnešní době velmi potřebné a chvályhodné.

Tabulka č. 26: Máte na Vaší mateřské škole vytvořený funkční evaluační program, který opravdu plní svůj účel a není pouze formální?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
rozhodně ano	57	56
spíše ano	33	32
spíše ne	8	8
rozhodně ne	0	0
nevím	4	4
celkem	102	100

Graf č. 22: Funkčnost vytvořeného evaluačního programu na školách

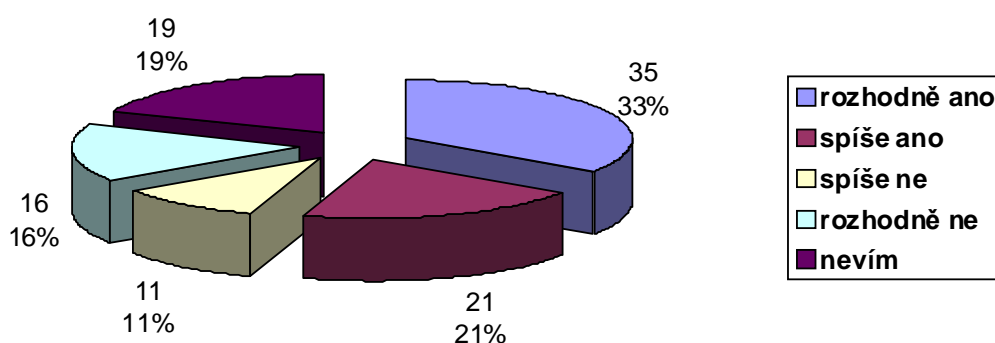
Komentář č. 23:

Funkční evaluační systém na mateřských školách je jedním ze sledovaných oblastí při kontrolách České školní inspekce. Nejen proto se školy snaží vytvořit svůj evaluační nástroj tak, aby byl opravdu přínosem a ne jen vynucenou formalitou. Evaluační činnosti jsou povinnou součástí zpracovávaných ŠVP PV a záleží opravdu na tom, jaká kritéria si školy při jeho tvorbě nastaví, aby nepřinesl jen další zbytečné administrativní činnosti navíc. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 88% učitelek pracuje s funkčním evaluačním systémem, který je pro jejich další práci důležitý a přínosný. To je celkem uspokojivý stav.

Tabulka č. 27: Zastáváte názor, že ve školství obecně přibývá administrativních činností, které se vykonávají na úkor přímé výchovně- vzdělávací práce?

Možnosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
rozhodně ano	35	33
spíše ano	21	21
spíše ne	11	11
rozhodně ne	16	16
nevím	19	19
celkem	102	100

Graf č. 23: Stav administrativních činností ve školství

Komentář č. 24:

Jak je patrné z grafu i tabulky, polovina respondentek uvádí, že administrativní činnosti neustále přibývají a jsou na úkor přímé výchovně- vzdělávací práce. Kategorii „rozhodně ano“ a „spíše ano“ zvolily převážně učitelky s víceletou praxí a téměř všechny ředitelky. Nemyslím si, že tyto činnosti ovlivňují přímou práci pedagoga, jsou to práce související a každá učitelka má v rámci své pracovní doby dostatek prostoru na to, aby je splnila.

5.7 Zmapovat, jak se nové Školní vzdělávací programy pro předškolní vzdělávání osvědčily v každodenní praxi.

Poslední položkou dotazníkového šetření byl prostor pro stručné připomínky, vycházející z praxe učitelek. Jelikož se nedá zpracovat do grafu nebo tabulky, přidávám pouze slovní komentář.

Komentář č. 25:

Nejčastější připomínkou ze strany respondentek byla nespokojenost s vysokým počtem dětí na jednotlivých třídách. Při současné naplněnosti mateřských škol je většina ředitelk nucena požádat zřizovatele o výjimku z počtu dětí v zařízení a tak jsou stavy přijatých dětí na maximální hranici 28 na třídě. Je velmi těžké v takové velké skupině realizovat prožitkové učení, spontánní a kooperativní činnosti dětí a hlavně často chybí individuální přístup učitelky.

Další připomínky se týkají konkrétně RVP PV, který se zdá učitelkám s mnohaletou praxí hodně nepřehledný a argumentují tím, že s ním dokáží dobře pracovat jen proto, že mají dlouholetou praxi a vlastní zkušenosti. Lituji mladé začínající učitelky, které neprošly „starou“ metodikou, kdy se dodržovaly zásady posloupnosti od jednoduššího ke složitějšímu, řízené činnosti měly svoji doporučenou strukturu a začínající učitelka se měla o co opřít.

Zvláštní kategorii připomínek tvoří ředitelky škol, které se nevyjadřují přímo k RVP PV, ale uvádějí fakt, že s přechodem škol na právní subjektivitu přibylo administrativy a samotné ředitelky cítí velký tlak a odpovědnost za všechno a mimo roli pedagoga plní roli ekonoma, manažera a personalisty.

V několika dotaznících se respondentky vyjádřily k vlastnímu ŠVP PV velmi pozitivně, byly to učitelky, které pracují na mateřských školách, kde vznikal program ve spolupráci všech pedagogických zaměstnanců a obsahuje prvky, jimiž se liší od ostatních. Ve většině dotazníků se objevuje fakt, že začátky s vlastními ŠVP PV byly těžké, ale po určité době se našla ta správná a pozitivní cesta.

5.8 Shrnutí výsledků výzkumu

Tato podkapitola je zaměřena na shrnutí a odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky.

VO1: Jaká je situace na mateřských školách po stránce profesních a provozních podmínek?

Výzkum profesních podmínek předškolních zařízení ukázal, že nejvíce zastoupenou profesní skupinou jsou učitelky s praxí dvacet let a více, s dosaženým středoškolským vzděláním. V mateřských školách pracují také nekvalifikované síly, u nichž se ale předpokládá, že si doplňují požadované vzdělání. Zastoupeny jsou v malé míře také pedagožky s vysokoškolským vzděláním. Z výzkumu provozních podmínek je patrné, že předškolní zařízení jsou v současné době naplněna na maximální kapacitu. Jsou většinou vícetřídní, přibyla zařízení se čtyřmi až šesti třídami. Zřizovatelé v některých případech rozšiřují tato zařízení z důvodů nárůstu počtu předškolních dětí. Třídy jsou většinou homogenního složení dle věku dětí.

VO2: Jakým způsobem vznikaly ŠVP PV na jednotlivých školách?

ŠVP PV vznikaly již před rokem 2007, kdy se stal závazným RVP PV. Mateřské školy se pustily do tvorby svých školních programů na základě požadavku více otevřít předškolní školství rodině, veřejnosti i společnosti. Vznikaly podle závazného RVP PV buďto tak, že je tvořily ředitelky samy, nebo se na společné tvorbě podílel celý pedagogický sbor. Jednotlivé školy se liší svým zaměřením, prokazatelně využívají podmínek přírodní či národopisné lokality, či tradic obce, města.

VO3: Jaká je úroveň orientace učitelek v oblasti alternativních vzdělávacích programů?

S alternativními programy či projekty se seznámilo pouze 67% dotázaných učitelek. Některé z respondentek neměly možnost se s nimi setkat, některé vůbec necítily potřebu se jimi zabývat. Orientace učitelek v oblasti alternativních programů a zájem podílet se na vzdělávání v některé z alternativních škol je spíše na nižší úrovni.

VO4: Jaké je metodické vybavení a odborná úroveň pedagožek předškolních zařízení?

V oblasti vzdělávacích seminářů výzkum prokázal velký zájem učitelek zúčastnit se vzdělávacích seminářů, různorodost jejich zaměření a následně také jejich nesporný přínos pro další pedagogickou praxi v předškolním vzdělávání.

VO5: Jaká je prezentace mateřských škol na veřejnosti?

Spolupráce s rodiči je součástí ŠVP PV a také se ve většině mateřských škol v různých formách realizuje. Rodiče se spolupodílejí na mimoškolních aktivitách, v menší míře už na vzdělávacím obsahu a nabídce ŠVP PV. Výzkum prokázal také velký zájem rodičů o různé kroužky a nadstandardní aktivity pro děti.

VO6: Jakým způsobem probíhá hodnocení a evaluace výchovně-vzdělávací činnosti?

Do oblasti evaluačních nástrojů spadají také konzultace, při kterých jsou rodiče seznámeni s výchovně-vzdělávacími pokroky svých dětí. Na mnoha mateřských školách jsou považovány za součást pedagogického procesu a jsou v praxi uskutečňovány. Na mateřských školách existují také funkční evaluační systémy, které jsou pro další práci a vývoj zařízení přínosem. Důležitým poznatkem získaným z výzkumu je fakt, že nejsou jen formální, ale opravdu plní svoji funkci.

VO7: Jakým způsobem se nové ŠVP PV osvědčily v praxi?

Výzkumem se prokázalo, že spokojenost s vlastními ŠVP PV je patrná na většině zařízeních. Mateřské školy si volí zaměření, které jim vyhovuje a je pro ně jakousi prezentací na veřejnosti. Po čtyřletém fungování těchto programů je jisté, že byly pro předškolní zařízení dobrou volbou a že si s nimi předškolní pedagožky poradily s tvořivostí jim vlastní.

ZÁVĚR

Na základě svého výzkumného projektu jsem zjistila, že mateřské školy ve Zlínském kraji pracují podle nových ŠVP PV už více než čtyři roky. Každá mateřská škola má svůj vlastní vzdělávací program, který je nepřenositelný na jiné zařízení. Dá se tedy říci, že školní programy plní svoji hlavní roli a jsou tedy chápány jako profilace školy. V mnoha mateřských školách existuje spousta doprovodných aktivit, prohlubuje se spolupráce s rodinou, sleduje se zařazení nadaných či handicapovaných dětí a úroveň ŠVP PV je jistě uspokojivá. Rodiče si tedy mohou pro své potomky předškolní zařízení vybírat podle specifického zaměření školy.

Jak ale vyplývá z dotazníkového šetření, odborná vybavenost mladších učitelek na některých školách není dostatečná. Tyto pedagogické pracovnice se neseznámily s žádnými vzdělávacími programy, ani se nezúčastnily seminářů, které v hojné míře zavedení nových RVP PV doprovázelo. To ale neznamená, že jejich pedagogické působení je nekvalitní nebo nedostatečné. Na některých školách již původní školní programy prošly inovací, jelikož se zjistilo, že je třeba některé oblasti propracovat a nebo naopak vypustit. Školní vzdělávací program není napořád, ale cesta k němu je cílem.

Pro další výzkum v této oblasti bych doporučovala zaměřit se na to, jaké nejčastější nedostatky se při práci s novými ŠVP PV vyskytly a jak probíhají jednotlivé aktualizace programů na školách po pětiletém období praxe.

Je jisté, že vývoj předškolního školství má u nás velmi dobrou prognózu hlavně v oblasti vzdělávacího obsahu, ale záleží na každé mateřské škole, jak se svými novými ŠVP PV po určité době „odzkoušení“ naloží. Také bude velmi potřebné, aby byla mladším učitelkám zajištěna podpora ve formě doprovodných metodických materiálů a aktivit. Svoji bakalářskou práci jsem začínala citátem našeho pedagoga optimisty a dovolila bych si ji jeho dalším moudrem i zakončit.

„Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují kam jít, ale samy nejdou“. J. A. Komenský

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BEČVÁŘOVÁ, Z. *Současná mateřská škola a její řízení*. Vyd.1. Praha: Portál, 2003. 154 s. ISBN 80-7178-537-7.
- [2] BEČVÁŘOVÁ, Z. *Kvalita, strategie a efektivita v řízení mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 176 s. ISBN 978-80-7367-221-8
- [3] BRUCEOVÁ, T. *Předškolní výchova*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1196. 172 s. ISBN 80-7178-068-5
- [4] FICHNOVÁ, K., SZOBIOVÁ, E. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 136 s. ISBN 978-80-7367-323-9
- [5] GARDOŠOVÁ, J.; DUJKOVÁ, L. a kolektiv *Vzdělávací program Začít spolu : metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Vyd.1. Praha: Portál, 2003. 160 s. ISBN 80-7178-815-5.
- [6] GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6
- [7] GRECMANOVÁ, H., et al. *Obecná pedagogika II.*. Vyd.2 dotisk. Olomouc: Hanex, 2002. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.
- [8] HAVLÍNOVÁ, M. *Zdravá mateřská škola*. Vyd.1. Praha: Portál, 1995. 141 s. ISBN 80-7178-048-0.
- [9] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 272 s. ISBN 978-80.247-1369-4
- [10] KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B.(eds.) *Předškolní a primární pedagogika*. Vyd.1. Praha: Portál, 2001. 456 s. ISBN 80-7178-585-7
- [11] KOPŘIVA, P. *Naše mateřská škola na cestě ke zdraví*. Vyd. 1. Kroměříž: Spirála, 1996. 152 s. ISBN 80-901873-2-3
- [12] PEŠTÁLOVÁ, L.; ZELENÁ, J.; VOKÁČ, P. *Školský zákon s odborným výkladem*. 2.přepracované vydání. Třinec: Resk, 2010. 267 s. ISBN 978-80-90-904324-1-3.
- [13] PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Vyd.4. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8

- [14] PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky Úvod do studia oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 272 s. ISBN 80-7178-399-4
- [15] SMOLÍKOVÁ, K.; KUPCOVÁ, M. *Autoevaluace mateřské školy : metodická příručka k vlastnímu hodnocení*. Vyd.1. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2008. 44 s. ISBN 978-80-87000-22-9.
- [16] SMOLÍKOVÁ, K.; KUPCOVÁ, M. *Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy*. Vyd.1. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2006. 34 s. ISBN 80-87000-01-3.
- [17] SMOLÍKOVÁ, K., et al. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Vyd.1. Praha : Výzkumný ústav pedagogický, 2004. 48 s. ISBN 80-87000-00-5.
- [18] SVOBODOVÁ, E. *Vzdělávání v mateřské škole Školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. 168 s. ISBN 978-80-7367-774-9
- [19] ŠMELOVÁ, E. *Mateřská škola : Teorie a praxe I.*. 2004. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 168 s. ISBN 80-244-0945-8.
- [20] ZELINKOVÁ, O. *Pomoz mi, abych to dokázal*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997. 112 s. ISBN 80-7178-071-5

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP PV Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Seznam kurikulárních dokumentů	str. 20
Tabulka č. 2: Systém cílů RVP PV	str. 23
Tabulka č. 3: Schéma Walterové	str. 30
Tabulka č. 4: Kolik let pracujete v předškolním zařízení?	str. 41
Tabulka č. 5: Jaké je Vaše pracovní zařazení	str. 42
Tabulka č. 6: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oboru	str. 43
Tabulka č. 7: Mateřská škola, ve které pracujete, je zařízení	str. 44
Tabulka č. 8: Ve Vašem zařízení upřednostňujete rozdělení do tříd nebo skupin	str. 45
Tabulka č. 9: Ve kterém roce začala Vaše mateřská škola pracovat podle vlastního ŠVP PV	str. 46
Tabulka č. 10: Obsahuje Váš ŠVP nějaké specifické prvky, kterými se odlišuje?	str. 47
Tabulka č. 11: Pokud jste zvolili možnost ano, uveďte, jaké prvky máte na mysli	str. 48
Tabulka č. 12: Z kterých dokumentů jste vycházeli při tvorbě Vašeho školního vzdělávacího programu	str. 49
Tabulka č. 13: Jak vznikl Váš současný školní vzdělávací program?	str. 50
Tabulka č. 14: Seznámila jste se s některými alternativními programy či projekty?	str. 51
Tabulka č. 15: Pokud jste zvolila možnost zajímavá mne, uveďte jaké a proč	str. 52
Tabulka č. 16: Zaujala by Vás nabídka pracovat v některé z alternativních mateřských škol?	str. 53
Tabulka č. 17: Absolvovala jste v rámci zavádění Rámcového programu pro předškolní vzdělávání do praxe některý ze seminářů?	str. 54
Tabulka č. 18: Pokud jste zvolila možnost ne, uveďte důvod	str. 55
Tabulka č. 19: Pokud jste se zúčastnila některých vzdělávacích seminářů, kolik jich bylo?	str. 56

Tabulka č. 20: Tyto semináře, které jste absolvovala se týkaly oblasti	str. 57
Tabulka č. 21: Dají se s odstupem času zhodnotit jako přínosné pro Vaši práci?	str. 58
Tabulka č. 22: Zveřejňujete ve Vašem zařízení pro rodiče Třídní vzdělávací plán, metodické opory a projekty	str. 59
Tabulka č. 23: Podílejí se rodiče na společných akcích třídy či školy svojí účastí nebo osobním angažováním při realizaci těchto aktivit?	str. 60
Tabulka č. 24: Požadují rodiče ve Vašem zařízení mimoškolní aktivity ve formě kroužků?	str. 61
Tabulka č. 25: V rámci evaluačních činností zařazujete pravidelné konzultace pro rodiče?	str. 62
Tabulka č. 26: Máte na Vaší mateřské škole vytvořený funkční evaluační program, který opravdu plní svůj účel a není pouze formální	str. 63
Tabulka č. 27: Zastáváte názor, že ve školství přibývá administrativních činností, které se vykonávají na úkor přímé výchovně- vzdělávací práce?	str. 64

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	Délka praxe	str. 41
Graf č. 2	Pracovní zařazení	str. 42
Graf č. 3	Dosažené vzdělání v oboru	str. 43
Graf č. 4	Velikost předškolního zařízení	str. 44
Graf č. 5	Rozdělení dětí do tříd nebo skupin	str. 45
Graf č. 6	Od kterého roku má škola vzdělávací program	str. 46
Graf č. 7	Specifické prvky vzdělávacího programu	str. 47
Graf č. 8	Konkrétní zaměření specifických prvků programu	str. 48
Graf č. 9	Dokumenty k tvorbě školního programu	str. 49
Graf č. 10	Jak vznikal Váš současný školní vzdělávací program?	str. 50
Graf č. 11	Obeznámenost učitelek s alternativními programy	str. 51
Graf č. 12	Alternativní programy a projekty	str. 52
Graf č. 13	Zájem pracovat v alternativní MŠ	str. 53
Graf č. 14	Účast na seminářích	str. 54
Graf č. 15	Četnost absolvovaných seminářů	str. 56
Graf č. 16	Kategorie absolvovaných seminářů	str. 57
Graf č. 17	Využití seminářů v praxi	str. 58
Graf č. 18	Zveřejňování metodických opor pro rodiče	str. 59
Graf č. 19	Společná účast rodičů na akcích	str. 60
Graf č. 20	Zájem rodičů o nabídku kroužků	str. 61
Graf č. 21	Realizace konzultací s rodiči	str. 62
Graf č. 22	Funkčnost vytvořeného evaluačního programu na školách	str. 63
Graf č. 23	Stav administrativních činností ve školství	str. 64

SEZNAM PŘÍLOH

PI DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

PŘÍLOHA PI: DOTAZNÍK

Vážené kolegyně,

jmenuji se Ilona Staňková a pracuji jako ředitelka mateřské školy. V současné době jsem studentkou 3. ročníku FHS UTB ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. Následující dotazník je součástí mé bakalářské práce na téma „Školní vzdělávací program jako profilace mateřské školy“. Obracím se proto na Vás s prosbou o jeho vyplnění. Všechny informace jsou anonymní a budou použity pouze pro účel zpracování v mé bakalářské práci.

Pokyny k vyplnění: Zvolenou odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor, označte křížkem. Zvolte pouze jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak.

Děkuji za Váš čas a vyplnění dotazníku.

Část 1. – Informativní data**1. Kolik let pracujete v předškolním zařízení?**

- Méně než 5 let
- 5– 10 let
- 10- 22 let
- 20- 25 let
- 25 let a více

2. Jaké je Vaše pracovní zařazení?

- učitelka
- ředitelka
- vedoucí učitelka

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání v oboru?

- středoškolské
- vysokoškolské
- nekvalifikovaná

4. Mateřská škola, ve které pracujete, je zařízením?

- jednotřídní
- dvoutřídní
- trojtřídní
- čtyřtřídní
- více jak čtyřtřídní

5. Ve Vašem zařízení upřednostňujete rozdělení do tříd nebo skupin:

- věkově heterogenních
- věkově homogenních

Část 2. – Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP)**Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV)****6. Ve kterém roce začala Vaše mateřská škola pracovat podle vlastního ŠVP?
(RVP PV se stal legislativně platným a závazným od 1. 9. 2007)**

- od 1. 9. 2007
- již před rokem 2007

7. Obsahuje Váš ŠVP nějaké specifické prvky, kterými se odlišuje?

- ne
- ano

8. Pokud jste zvolili možnost ano, uveďte, jaké prvky máte na mysli:

.....

.....

.....

**9. Z kterých dokumentů jste vycházeli při tvorbě Vašeho ŠVP?
(uveďte 1 nebo více odpovědí)**

- závazný RVP PV
- program Zdravá mateřská škola
- program Začít spolu
- jiná literatura – uveďte.....

10. Jak vznikl Váš současný ŠVP?

- vytvořila jej převážně ředitelka sama
- na tvorbě se podílel celý pedagogický sbor školy
- vypracovala jej určená pedagogická pracovnice školy
- byl zadán a vypracován tzv. „ na zakázku“
- na tvorbě se podíleli všichni zaměstnanci školy bez rozdílu pracovního zařazení

11. Seznámila jste se s některými alternativními programy či projekty?

- ne, neměla jsem možnost
- ne, nezajímají mne
- ano
- ano, zajímá mne

12. Pokud jste zvolila možnost - ano, zajímá mne, uveďte proč:

.....

.....

.....

13. Zaujala by Vás nabídka pracovat v některé z alternativních mateřských škol?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne
- nevím

14. Absolvovala jste v rámci zavádění RVP PV do praxe některé ze seminářů?

- ano
- ne

15. Pokud jste zvolila možnost – ne, uveďte důvod:

- nezaujala mne žádná z nabídek
- myslím si, že seminář by nebyl přínosný pro moji praxi
- neměla jsem příležitost seznámit se s nabídkou vzdělávání v této oblasti
- omezuje nás nedostatek financí na další vzdělávání pedagogů
- máme na škole dostatek materiálů a metodických podpor, ze kterých vycházíme
- jiný důvod.....

16. Pokud jste se zúčastnila některých ze vzdělávacích seminářů, kolik jich bylo?

- jeden
- dva až pět
- pět a více

17. Tyto semináře, které jste absolvovala se týkaly oblastí:

(uveďte 1 nebo více možností)

- vytváření ŠVP se zaměřením na realizaci kompetencí ve vzdělávacích oblastech
- oblast evaluace
- konkrétní zaměření podle činností (výtvarné, hudební, tělesné, dramatické, apod.)
- oblast řízení mateřské školy
- jiné

18. Dají se s odstupem času hodnotit jako přínosné pro Vaši další práci?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne
- nevím

19. Zveřejňujete ve Vašem zařízení pro rodiče Třídní vzdělávací plán, metodické

opory a projekty?

- ne, není zájem ze strany rodičů
- ano, rodiče se zajímají
- ano, ale jen některé

20. Podílejí se rodiče na společných akcích třídy či školy svojí účastí, nebo osobním angažováním při realizaci těchto aktivit?

- ano, zájem bývá vždy velký
- ano, ale podle zaměření aktivity
- ne, účast bývá minimální
- ne, nepořádáme žádné společné aktivity

21. Požadují rodiče ve Vašem zařízení mimoškolní aktivity ve formě kroužků?

- ano, mají velký zájem
- ne, nemají zájem
- nemohu posoudit, protože nabídku kroužků v naší škole nemáme

22. V rámci evaluačních činností zařazujete pravidelné konzultace pro rodiče?

- ano, pravidelně
- ano, ale pouze na přání rodičů
- ano, ale jen pro předškolní děti v době zápisu do základní školy
- nezařazujeme

23. Máte ve Vaší mateřské škole vytvořený funkční evaluační program, který opravdu plní svůj účel a není pouze formální?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne
- nevím

24. Zastáváte názor, že ve školství obecně přibývá administrativních činností, které se vykonávají na úkor přímé výchovně- vzdělávací práce?

- rozhodně ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne
- nevím

25. Prostor pro Vaše stručné připomínky k RVP PV, vycházející z Vaší praxe:

.....

.....

.....

.....